How to write in English!

two right? toe rait?

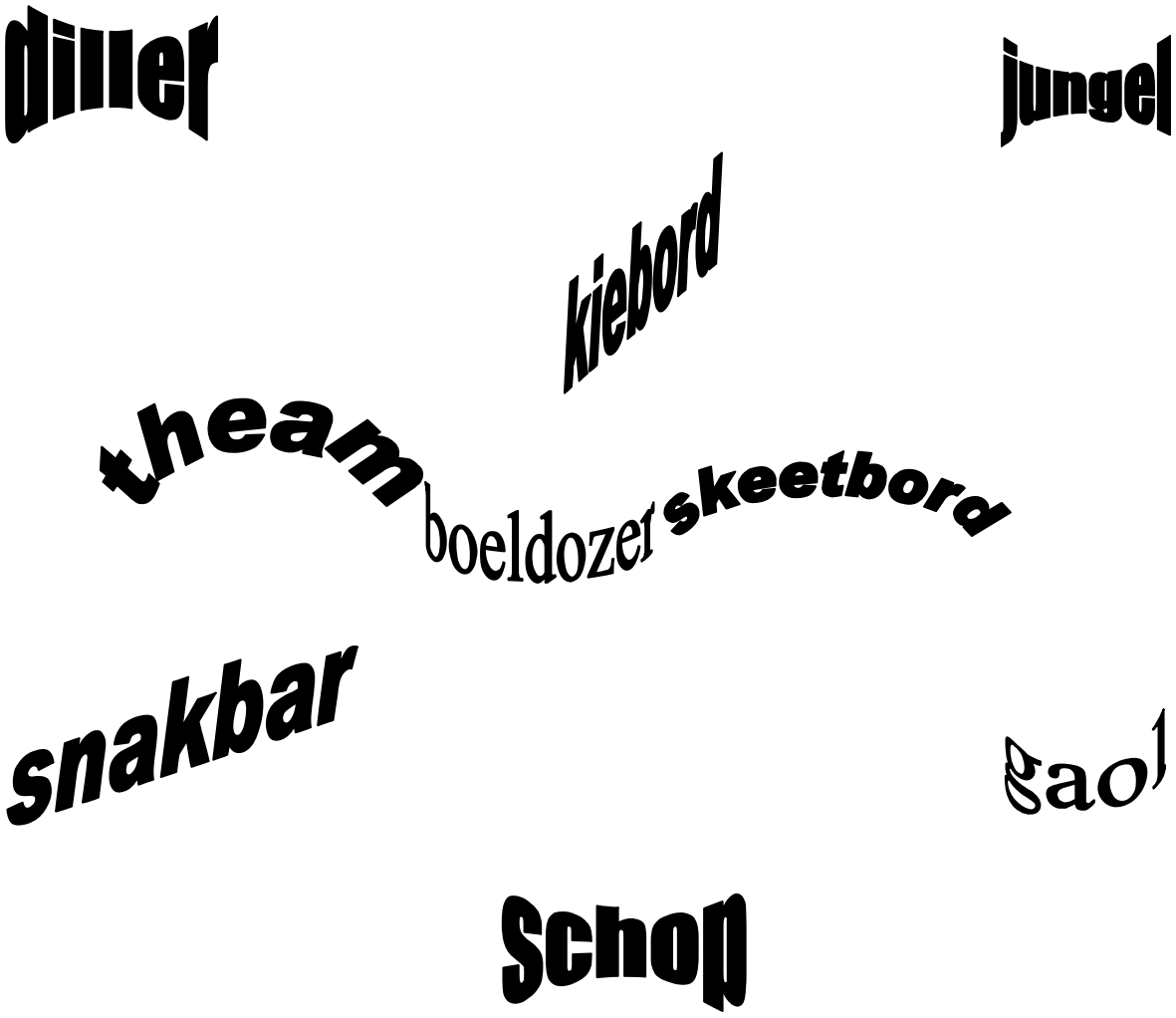

Naam: Josine de Konink
Studentnummer: 1369095
Opleiding: Master SEN Dyslexie Specialist
Lesplaats: Tilburg
Module: Praktijkonderzoek
Begeleider: Drs. A. Emmen
Datum: juni 2010

Inhoudsopgave

Samenvatting		blz. 2
Inleiding		blz. 3
Hoofdstuk 1:	Aanleiding en probleemstelling	blz. 4
Hoofdstuk 2:	Theoretische onderbouwing	blz. 7
Hoofdstuk 3:	Methode van onderzoek	blz. 11
Hoofdstuk 4:	Data-analyse en resultaten	blz. 15
Hoofdstuk 5:	Conlusies	blz. 26
Hoofdstuk 6:	Evaluatie, discussie en reflectie	blz. 29
Literatuurlijst		blz. 33

Bijlagen blz. 35

Bijlage 1 Kapstokwoorden klankspellingschrift
Bijlage 2 Kerndoelen basisonderwijs
Bijlage 3 Kerndoelen voortgezet onderwijs
Bijlage 4 Analogierijtjes
Bijlage 5 Gelezen zinnen
Bijlage 6 Logboek van de interventies
Bijlage 7 Tips van de leerlingen
Bijlage 8 ERK niveaus

Samenvatting

In dit onderzoek heb ik getracht mijn deskundigheid als remedial teacher te vergroten. Ik heb me verdiept in de literatuur om te komen tot een goed beeld van de wijze waarop een leerling de Engelse taal met de nadruk op spelling verwerft. Ik heb voor mij bekend en nieuw materiaal ingezet om tot een betere begeleiding van dyslectische leerlingen in groep 8 te komen.

Tijdens de interventies heb ik getracht de leerlingen zowel declaratieve als procedurele kennis op te laten doen.
Er is gebruik gemaakt van Engelse woorden die voor de leerlingen al bekend zijn, de zogenaamde leenwoorden die het Nederlands kent. Woorden die de leerlingen qua uitspraak en betekenis vaak al kennen maar waarvan de spelling nog niet beheerst wordt. Deze leenwoorden heb ik in voorgaande jaren ook aangeboden maar er bleek weinig transfer op het gebied van spellingkennis plaats te vinden bij het leren van nieuwe woorden.
Daarom is in dit onderzoek ook een klankspellingschrift geïntroduceerd. Een klankspellingschrift deelt woorden in op basis van klank-tekenkoppeling. Om de klank-tekenkoppeling te ondersteunen wordt gewerkt met kapstokwoorden. Zo zijn er bijvoorbeeld voor de klank [ee] de kapstokwoorden b**a**by, c**a**k**e**, pl**ay** back en e-m**ai**l.
Door de leenwoorden onder te brengen in het klankspellingschrift werd een verband gelegd tussen bekende woorden en een systeem dat kan ondersteunen bij het leren van nieuwe woorden.
Naast de orthografische kenmerken van de Engelse spelling die ervoor zorgen dat de leerling woorden op visuele kenmerken kan indelen werd aandacht besteed aan de uitspraak van woorden. Dit is bedoeld om te voorkomen dat leerlingen woorden fonetisch gaan leren. Met een juiste uitspraak kunnen ze de woorden koppelen aan de kapstokwoorden. Om de juiste uitspraak te bewerkstelligen werden luisterverhalen beluisterd en zelf gelezen, daarnaast werden analogierijtjes gelezen om de teken-klankkoppeling te versterken. Deze analogierijtjes werden gevormd door kapstokwoorden uit het klankspellingschrift en woorden uit de luisterverhalen.
Op deze manier werden de verschillende onderdelen: leenwoorden, kapstokwoorden, luisterverhalen en analogierijtjes tot een voor de leerlingen samenhangend geheel gemaakt.

Naast het opdoen van kennis van het Engelse spellingsysteem was een doel in het onderzoek het verhogen van het competentiegevoel van deze leerlingen op het gebied van Engelse woorden schrijven.

Aan het eind van het onderzoek bleken de leerlingen vooruitgegaan te zijn, ze hebben declaratieve en procedurele kennis opgedaan en voelen zich competenter.

Van het onderzoek heb ik geleerd de behoefte aan meer deskundigheid te vertalen in een actieplan. De ervaring die ik daarmee heb opgedaan hoop ik in de toekomst toe te kunnen passen en daarmee mijn deskundigheid verder te bevorderen. Op deze wijze wordt een relatie gelegd tussen actie, leren en reflectie.[1]

[1] Korthagen, F., Koster, B., Melief, K. & Tighelaar, A. (2009). *Docenten leren reflecteren*. Soest: Uitgeverij Nelissen

Inleiding

Sinds 10 jaar ben ik werkzaam als zelfstandig remedial teacher.
In de loop van die jaren heb ik regelmatig dyslectische leerlingen in groep 8 en in de brugklas begeleid met vreemde talen.
In groep 8 om ze voor te bereiden op de brugklas, in de brugklas door ze te helpen met het leren van de vreemde talen.

De begeleiding in groep 8 was er op gericht ze met behulp van de Engelse leenwoorden in het Nederlands te laten ervaren dat ze eigenlijk al veel Engelse woorden kennen. In ieder geval voor wat betreft de betekenis en de uitspraak. Door deze woorden visueel en auditief aan te bieden verkregen de leerlingen een beter woordbeeld van deze woorden en konden ze ze beter schrijven.
Echter, de toegenomen kennis van deze woorden leidde er niet toe dat ze er in de brugklas steun aan hadden bij het leren van nieuwe woorden. Daar waar ze bij de leenwoorden ervaring opdeden met klanken en schrijfwijzes konden ze hier geen gebruik van maken bij het leren van nieuwe woorden.

Tijdens de begeleiding in de brugklas bleek dat het introduceren van een klankspellingschrift met kapstokwoorden door sommige kinderen als belastend werd ervaren. Er is al zoveel nieuw voor de leerlingen, te denken valt aan nieuwe vakken, veel leraren en huiswerk maken.

Dit jaar had ik 2 dyslectische 8e groepers in mijn praktijk die op school geconfronteerd werden met een voor hen moeilijke taak: het wekelijks leren van 20 Engelse woordjes. De leerlingen leerden deze woordjes door de spelling ervan op de computer te oefenen. De woordjes werden wekelijks schriftelijk getoetst.
De leerlingen waren met de spelling bezig, aan de uitspraak werd geen aandacht besteed. Daarmee werd voorbijgegaan aan het eerste doel bij het verwerven van een vreemde taal: mondeling kunnen communiceren. Daarvoor is het belangrijk een woordenschat uit te breiden maar de vraag die dan gesteld kan worden is of die uitbreiding mondeling dan wel schriftelijk moet plaatsvinden.

Door middel van dit onderzoek wil ik een manier van begeleiding vinden waarbij Engelse klanken, Engelse tekens en de betekenis van woorden gekoppeld worden.
Met deze begeleiding hoop ik de leerlingen een basis van kennis en competentie te geven om in de brugklas een goede start te kunnen maken met het leren van Engels.

Bij deze bedank ik de critical friends voor hun bijdrage en dank ik de begeleider van onze groep, Drs. A. van Emmen, zijn steun was groot!
En wat van belang is voor iedere onderzoeker: een meevoelend thuisfront!

Hoofdstuk 1. Aanleiding en probleemstelling.

Aanleiding voor dit onderzoek is het gegeven dat 2 dyslectische leerlingen in groep 8 ervaren dat ze moeite hebben met een taak op school: het leren schrijven van Engelse woorden. De school zegt op deze manier te voldoen aan een vraag vanuit het voortgezet onderwijs zodat de leerlingen in de brugklas al gewend zijn aan woordjes leren.

Doel van het onderzoek is het verbeteren van de begeleiding van leerlingen met dyslexie in groep 8 ten aanzien van de spelling van het Engels ter voorbereiding op de brugklas.

Doel in het onderzoek is dyslectische leerlingen inzicht te verschaffen in en declaratieve kennis op laten doen van het Engelse spellingsysteem. Daarnaast leert de leerling door middel van procedurele kennis de declaratieve kennis toe te passen. Tevens vindt er ondersteuning plaats om een juiste uitspraak te oefenen en daardoor de teken-klankkoppeling te verbeteren.

De volgende onderzoeksvraag wordt geformuleerd:

> ***Leiden de interventies in dit onderzoek tot declaratieve en procedurele kennis van het Engelse spellingsysteem en tot een groter gevoel van competentie op dit gebied?***

Deelvragen:

1. Verbetert de spellingvaardigheid door de interventie: declaratieve kennis opdoen met behulp van Engelse leenwoorden?
2. Leidt het tijdens de interventie aanbieden en gebruiken van het klankspellingschrift tot procedurele kennis met betrekking tot de Engelse spellingcategorieën?
3. Leidt visueel en auditief ondersteund luisterlezen tot een betere teken-klankkoppeling?
4. Leidt declaratieve kennis van het Engelse spellingsysteem tot een vergroot gevoel van competentie op het gebied van het schrijven van Engelse woorden?
5. Leidt procedurele kennis van het Engelse spellingsysteem tot een vergroot gevoel van competentie op het gebied van het schrijven van Engelse woorden?

Huidige situatie:

De wijze waarop de begeleiding van dyslectische leerlingen in de tweede helft van groep 8 tot op heden plaats vond was als volgt:
De leerlingen maakten tijdens de remedial teachingsessies op speelse wijze kennis met de visuele kenmerken van voor hen auditief bekende woorden: de Engelse leenwoorden die het Nederlands kent. Dit gebeurde door middel van het proramma *Hulp bij leerproblemen. Opstapboekje Engels spelling: deel 1:Leenwoorden*[2].

[2] Berkel, A.J. van &Hoeks-Mentjes, M.C.L.F (2002). *Hulp bij leerproblemen-Engels* Alphen aan de Rijn: Uitgeverij Kluwer

In het boekje was de volgende opbouw te zien:

- Woorden met dezelfde klank en dezelfde spelling
- Woorden met dezelfde klank en verschillende spelling
- Woorden met dezelfde spelling en andere klank
- Aandacht voor spellingpatronen
- Aandacht voor opbouwspelling

Op deze manier werd met behulp van o.a. kwartetten, memoryspelletjes, invuloefeningen en woordzoekoefeningen, kennis gemaakt met het Engelse spellingsysteem. De twee deeltjes daarna: *Opstapboekje Engels spelling: deel 2: Basiswoorden 1* en *deel 3: Basiswoorden 2* kwamen niet meer aan bod in groep 8. Dat had tot gevolg dat het klank-spellingschrift zoals het bij de Basiswoorden wordt aangeboden niet aan bod kwam.(bijlage 1)
Aan de ene kant past dit bij de gedachte van de maakster dat de kennis van de spelling van de leenwoorden nieuwe woorden makkelijker geleerd zouden worden[3]. Aan de andere kant, de ervaring van de onderzoeker leerde dat dat regelmatig niet het geval bleek, de transfer werd niet gemaakt.
Met andere woorden, de onderzoeker zag zich geplaatst voor de vraag op welke manier de leerlingen in korte tijd, 2e helft groep 8, zouden kunnen komen tot declaratieve kennis en procedurele kennis om de declaratieve kennis toe te passen. Dit leidde tot de wens een verbetering in de begeleiding aan te brengen.

Gewenste situatie:

De leerlingen doen declaratieve kennis op van de Engelse leenwoorden, maken daarbij kennis met ket klank-spellingschrift en leren de procedures die leiden tot een zelfstandig gebruik van het klank-spellingschrift. Net als bij de spelling van het Nederlands wordt een systeem aangebracht in de Engelse spelling met het doel de leerling minder last te laten ervaren bij de taak Engels te leren schrijven. Om zelfstandig met het klank-spellingschrift te kunnen werken en nieuwe woorden te koppelen aan kapstokwoorden is een juiste uitspraak belangrijk. Om de uitspraak te verbeteren wordt er gewerkt met visueel en auditief ondersteunde eenvoudige Engelse verhaaltjes en analogierijtjes.
Indien deze interventies vervolgens leiden tot een verhoogd competentiegevoel van de leerlingen is de kans groter dat voorkomen wordt dat ze aan het begin van de brugklas geconfronteerd worden met falen bij het leren van Engels.

Beginsituatie:

In de praktijk voor RT komen 2 dyslectische leerlingen die in groep 8 zitten.
Leerling 1 krijgt remedial teaching sinds eind groep 4 en heeft de diagnose dyslexie in groep 4 gekregen. Ze heeft een VMBO-T advies.
Eind groep 7 behaalde ze een C(leerrendement 86%) voor CITO Spelling E7, voor werkwoorden E7 een B met 102% leerrendement.
In groep 8 behaald zij beheersniveau van AVI 9. Haar andere leestoetsen leveren het volgende beeld: leestechniek en -tempo: leerrendement 66%(D), DMT kaart 3 begin groep 8: leerrendement 50%(E)

[3] Berkel, A.J. van &Hoeks-Mentjes, M.C.L.F (2002). *Hulp bij leerproblemen Engels. Spelling. Deel 1:Leenwoorden*. Alphen aan den Rijn: Kluwer

Deze leerling heeft als positieve kenmerken dat ze altijd gemotiveerd en conscientieus is tijdens de remedial teaching, de thuissituatie is zodanig positief dat er in de afgelopen jaren veel geoefend kon worden. Een belemmerende factor is het gegeven dat ze het moeilijk vindt anders te zijn dan de anderen(zonder dyslexie).
Leerling 2 heeft de diagnose in groep 8 gekregen en heeft een HAVO advies.
Haar capaciteiten zijn in een eerder onderzoek naar mogelijke dyslexie(groep 5) vastgesteld en kwamen uit op een totaal (hoog) gemiddelde capaciteiten: een TIQ van 110 met een Verbaal IQ van 112 en Performaal IQ van 104.
Eind groep 7 behaalde ze een leerrendement van 96% voor spelling E7(C), voor werkwoorden E7 een B met 100% leerrendement.
Haar AVI 9 niveau werd eind groep 7 behaald. Andere gegevens op het gebied van lezen: leestechniek-en tempo eind groep 76% leerrendement(D), DMT 2 , halverwege groep 8: 44% leerrendement(E).
Positieve kenmerken zijn een tomeloze inzet zowel op school als tijdens de remedial teaching die ze sinds begin groep 6 krijgt. Daarbij legt ze de lat hoog voor zichzelf en heeft ze last van een traagheid bij het motorisch verwerken van de taken op school.

Beide leerlingen hebben de afgelopen jaren tijdens de remedial teaching begeleiding gehad op het gebied van lezen en spelling. Bij spelling ging de aandacht naar de onveranderlijke woorden en de werkwoorden en werden regels en categorieën in een spellingmap geordend. Beide leerlingen hebben op advies van de onderzoeker een online typecursus voor kinderen met dyslexie gevolgd.

Wekelijks moeten ze Engelse woordjes leren op school. Deze woorden worden met behulp van een liedje aangeboden. De betekenis van de woorden moet worden opgezocht met een woordenboek, de woordjes worden geleerd en schriftelijk overhoord. Dat levert voor deze leerlingen problemen op: ze hebben geen houvast aan de liedjes, daarvoor horen ze ze te weinig(3x in 1 les), ze kennen de uitspraak meestal niet en ze leren ze door middel van het inprenten van het visuele beeld. Daarvoor gebruiken ze het overhoorprogramma WRTS. Daarnaast is de school dit jaar met een nieuwe methode Engels gestart[4]. Deze is ontwikkeld om via het digibord aan te bieden. Het is een methode die gebruik maakt van een native speaker.

Tijdens de interventie, 10 weken, zal wekelijks een uur keer met de leerlingen gewerkt worden, daarnaast krijgen ze opdrachten om thuis te doen.

[4] Take it easy (2009). Zutphen: Uitgeverij Thieme Meulenhoff

Hoofdstuk 2. Theoretische onderbouwing.

Engels op de basisschool.

In de jaren zeventig hebben deskundigen in de Raad van Europa de mogelijkheid onderzocht om een doelstellingenmodel voor vreemdetalenonderwijs aan volwassenen te ontwikkelen waarbij communicatie over onderwerpen in de algemene interessesfeer centraal staat.
Deze doelstellingen werden daarna eindtermen voor het vreemdetalenonderwijs in het voortgezet onderwijs en vormen tegenwoordig de grondslag voor alle doelgroepen, volwassenen en leerlingen op basis en voortgezet onderwijs.(Oskam, 2008) Daarbij zijn de eindtermen(kerndoelen) voor EIBO onderwijs(**E**ngels **I**n het **B**asis**O**nderwijs) vastgelegd. In 2006 zijn de kerndoelen voor primair en voortgezet onderwijs herzien.(Oskam, 2008, Kerndoelen Primair Onderwijs, 2006 Kerndoelen Voorgetzet Onderwijs, 2006) (bijlage 2 en 3)

De taalverwerving van het Engels komt als volgt in de kerndoelen en leergangen van basisonderwijs en voortgezet onderwijs tot uiting.

Centraal bij het leren van Engels op de basisschool staan mondelinge communicatie en het lezen van eenvoudige teksten(Oskam, 2008)
Het schrijven beperkt zich tot het kennismaken met de schrijfwijze van een beperkt aantal vaak voorkomende Engelse woorden.(Kerndoelen Primair Onderwijs, 2006)
De Stichting Leerplan Ontwikkeling(SLO) heeft in opdracht van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap tussendoelen en leerlijnen(TuLe) ontwikkeld. Daarin zijn de doelen van schrijven als volgt aangegeven: aan de ene kant is schrijven een middel om de spelling van eenvoudige woorden te leren, aan de andere kant heeft schrijven tot doel te kunnen communiceren met leeftijdgenoten en moet een eenvoudig formulier met persoonlijke gegevens ingevuld kunnen worden.

In de onderbouw van het voortgezet onderwijs staan het luisteren naar en het begrijpen van het Engels(kerndoel 11) nog steeds centraal. In samenhang daarmee leert de leerling strategieën te gebruiken om zijn Engelse woordenschat uit te breiden(kerndoel 12). De schrijfdoelen zijn ook nu beperkt tot een functioneel minimum van een kort en informeel contact in het Engels via e-mail, chatten op het internet en een brief schrijven(kerndoel 17).(van Berkel, 2006; Oskam, 2008; Ministerie van OC&W: Kerndoelen Voortgezet Onderwijs, 2006)

Om de woordenschat uit te breiden worden in de leergangen voor zowel basisonderwijs en voortgezet onderwijs woorden aangeboden aan de hand van thema's waarin de betekenis van de woorden centraal staat.
Deze woorden en het gebruik ervan in mondeling bedoelde toepassingen worden met name op het voortgezet onderwijs veelal schriftelijk getoetst.
In de leergangen wordt, in tegenstelling tot grammatica, weinig tot geen aandacht aan spelling besteed. Uitgangspunt lijkt te zijn dat leerlingen zich de spelling zonder instructie eigen maken(van Berkel, 2006)

Het Engelse spellingsysteem.

De spelling van het Engels kan op basis van een inconsequente klank-tekenkoppeling als een moeilijke spelling beschouwd worden. Het Engels heeft meer klanken dan het Nederlands en maakt toch gebruik van dezelfde 26 alfabetletters. Naast combinaties van klinkers komen vaste combinaties van medeklinkers voor om klanken hun tekenkoppeling te geven.(van Berkel, 2004, van Berkel, 2006, Wentink & Verhoeven, 2004)
Daarnaast is het een wijdverbreide opvatting dat er in de Engelse spelling nauwelijks enige structuur te ontdekken is. Anders dan in het Nederlands het geval is, hebben er in het Engelse taalgebied in de afgelopen eeuwen zelden spellinghervormingen plaatsgevonden, een scala aan spellingen doet zich voor.
Echter, 80% van de spelling blijkt regelmatig te zijn. Er is een indeling te maken op basis van de frequentie waarop een bepaalde spelling voorkomt. In het geval de spelling van een klank in meer dan 80% van de woorden op dezelfde wijze gebeurt wordt gesproken van basisspelling. Daarnaast zijn er regels te onderscheiden. In het geval er meerdere schrijfwijzes van een klank bestaan zonder dat een daarvan meer dan 80% dekt wordt gesproken van inprentspelling. Tenslotte is er sprake van de categorie van de opbouwspelling. (van Berkel, 2004)
Dit alles kan in een klankspellingschrift worden ondergebracht.(van Berkel,2006)

Hoe kan de dyslectische leerling in het basis en voortgezet onderwijs geholpen worden.

Een dyslectische leerling is een leerling die hardnekkige problemen ondervindt in het aanleren en /of vlot toepassen van het lezen en/of het spellen op woordniveau.(Stichting Dyslexie Nederland, 2008)
Dit geldt voor het Nederlands als eerste taal en heeft ook gevolgen voor het leren van een tweede taal.
Uit onderzoek(van Berkel, 2004) is gebleken dat dyslectische leerlingen expliciete instructie nodig hebben aangezien ze zich de spelling niet zonder meer eigen maken(Sap & Bosman, 2008)

In het Protocol Leesproblemen en Dyslexie voor groep 5-8 is een hoofdstuk gewijd aan lezen en schrijven in een vreemde moderne taal.
Geadviseerd wordt kinderen met dyslexie expliciete instructie te geven in klank-tekenkoppeling en een klankwerkschrift met kapstokwoorden aan te leggen. (Wentink & Verhoeven, 2004)
Dit sluit aan bij de gedachte dat onderwijs inclusief moet zijn(van Houten,2004): wat heeft deze dyslectische leerling nodig om zich in een veilige relatie autonoom en competent te voelen(Ruijssenaars,2004) waarbij het onrealistisch is te streven naar een niveau van spellingvaardigheid dat overeenkomt met klasgenoten.(van Berkel, 2006)

Ook het protocol VO geeft aan dat voorkomen moet worden dat leerlingen in de eerste periode van de brugklas falen bij het leren van een vreemde taal. (Henneman, Kleijnen & Smits, 2004)

Theoretische verantwoording van het onderzoek.

Taak specifiek doel in het onderzoek is de leerling inzicht te laten krijgen in en declaratieve kennis op te laten doen van het Engelse spellingsysteem. Naast declaratieve kennis heeft de leerling procedurele kennis nodig om de declaratieve kennis toe te passen. Deze procedurele kennis moet geleerd en geoefend worden in een betekenisvolle context. Dit is noodzakelijk aangezien aangetoond is dat opgedane kennis niet zondermeer toegepast wordt in nieuwe taken. Een volgend stadium is de leerling te laten komen tot de metacognitieve vaardigheid: het zelfstandig toepassen van declaratieve en procedurele kennis. In termen van informatieverwerking: verwerven, verwerken en toepassen.(Boekaerts & Simons, 2007)

Eerder is al aangegeven dat dyslectische leerlingen zich het Engelse spellingsysteem niet zonder instructie eigen maken.(van Berkel, 2004)

Vertaald naar dit onderzoek betekent dit dat de spellingcategorieën zoals die in het Engels te onderscheiden zijn orthografisch inzichtelijk gemaakt kunnen worden aan de hand van leenwoorden en klankspellingschrift. (van Berkel, 2006) Vervolgens wordt geoefend met het toepassen en zal de leerling in een volgend stadium kunnen komen tot het zelfstandig en systematisch gebruik ter uitbreiding van de woordenschat.(van Berkel, 2006; Wentink & Verhoeven, 2004; de Krosse & Kleijnen,2009; van Berkel & Hoeks-Mentjens, 1999; van Berkel & Hoeks-Mentjens, 2002; Henneman, Kleijnen & Smits 2004)

De vooronderstelling hierbij is dat de leerlingen op deze wijze inzicht krijgen in de geschreven vorm van woorden en dat zij daardoor minder last bij het leren van de spelling zullen ondervinden.(van Berkel, 2006)

Naast de eerder genoemde taakspecifieke doelen: declaratieve en procedurele kennis is ook een minder taakspecifiek doel aan te geven. De indeling naar spellingcategoriën gebeurt voornamelijk op visuele kenmerken. Hierbij is een juiste uitspraak, een juiste teken-klankkoppeling(van Berkel, Hoeks-Mentjes & Wiers, 2008) van belang, *ea* klinkt verschillend in s*weater* en *tea*. Bij de indeling naar spellingcategorieën en bijbehorende kapstokwoorden, in dit geval bij de kapstokwoorden *bread* en *team*, is de uitspraak als zodanig van belang. Van Berkel(2006) geeft aan dat voor het leren spellen van woorden eerst betekenis en uitspraak, zowel receptief als productief geoefend moeten worden, daarna pas wordt aandacht aan de geschreven vorm gegeven.

Het belang van een juiste uitspraak kan ook als volgt ondersteund worden.
Het is mogelijk dat de leerling de volgende procedure volgt als hij woorden moet leren: hij leert de woorden en ondersteunt zichzelf met een fonetische uitspraak(letter voor letterverklanking). Onderzoek bij leerlingen met leerproblemen heeft aangetoond dat vreemde woorden in het Nederlands(bijvoorbeeld Engelse woorden) op deze manier geoefend kunnen worden. In dat onderzoek ontstond een verschil tussen de groep die de woorden alleen fonetisch ondersteund oefende en de groep die de woorden daarnaast ook juist uitgesproken aangeboden kreeg. Deze laatste groep behaalde een beter resultaat.(Bosman, 2006)
In bovengenoemd onderzoek(Bosman, 2006) ging het om Engelse leenwoorden in het Nederlands, met andere woorden, woorden die bij de kinderen qua betekenis en uitspraak al bekend zijn. Bij het leren van het Engels in de brugklas is de betekenis en daarnaast de juiste uitspraak nog meer van belang: het gaat om nieuwe woorden.

Tot slot is het van belang dat het taalaanbod bestaat uit begrijpelijk taalaanbod waarbij visueel beeld, auditief beeld en betekenis gekoppeld worden. Dit komt tot uitdrukking in het fonologisch coherentiemodel. In het fonologisch coherentiemodel bestaan wederkerige relaties tussen letters, fonemen en betekenissen. Van belang is dat de input voor het schrijven instabiel is (bij een klank zijn meerdere schrijfwijzes mogelijk tegenover een stabielere input (letter) naar output(klank)bij lezen). Dat is al zo in het Nederlands, in het Engels komt dit meer voor. (van Berkel, 2004; van Berkel, 2006; Bosman & van Orden, 2003; Bosman, van Hell & Verhoeven, 2006)

Uitgaande van de voorgaande theoretische verantwoording krijgt het onderzoek de volgende vorm:

Er wordt gekozen voor een pretest-posttest-actieonderzoek waarbij het strategiemodel een rol speelt. Immers, van de leerlingen wordt gevraagd processen van hogere orde toe te passen, er wordt aandacht en tijd gevraagd om tot een resultaat te komen, het is geen automatiseringsproces.(van der Leij, 2003)
Op basis van voorgaande theorie, leerlingen hebben expliciete instructie nodig om kennis op te doen van het Engelse spellingsysteem(van Berkel, 2006) wordt ervoor gekozen om de leerlingen declaratieve kennis op te laten doen aan de hand van Engelse leenwoorden die qua betekenis en uitspraak vaak al bekend zijn.(van Berkel, 2006; Bosman & van Orden, 2003)
Ook op basis van voorgaande theorie wordt ervoor gekozen een klank-spellingschrift(van Berkel, 2006; de Krosse & Kleijnen, 2009; Wentink &Verhoeven, 2004; Henneman, Kleijnen & Smits, 2004) aan te bieden en te leren gebruiken om te komen tot procedurele kennis, nodig als ondersteuning voor het leren van nieuwe woorden.
Om het klank-spellingschrift zelfstandig te kunnen gebruiken is een juiste uitspraak van de Engelse woorden vereist. Het belang van een juiste uitspraak is in voorgaande theorie beschreven(van Berkel, 2006; van Berkel & Lalkens, 2010; de Krosse & Kleijnen, 2009; Bosman, van Hell & Verhoeven, 2006) Daarom is ervoor gekozen de leerlingen ondersteuning te geven door ze eenvoudige, visueel en auditief ondersteunde, Engelse verhalen te laten luisteren en lezen. Daarnaast worden analogierijtjes gelezen bestaande uit woorden van het klank-spellingschrift gekoppeld aan woorden uit de luisterverhalen. Uit onderzoek(van Berkel & Lalkens, 2010) blijkt dat bij het oefenen van de teken-klankkoppeling de voorkeur gegeven moet worden aan het lezen naar analogie boven expliciete teken-klankoefeningen.

Hoofdstuk 3. Methode van onderzoek.

De volgende onderzoeksvraag is geformuleerd:

> ***Leiden de interventies in dit onderzoek tot declaratieve en procedurele kennis van het Engelse spellingsysteem en tot een groter gevoel van competentie op dit gebied?***

Deelvragen:

1. Verbetert de spellingvaardigheid door de interventie: declaratieve kennis opdoen met behulp van Engelse leenwoorden?

Tijdens de interventie wordt met behulp van *Hulp bij leerproblemen Opstapboekje Engels deel 1 Leenwoorden* kennis gemaakt met de Engelse leenwoorden.
Doel van de oefeningen uit dit boekje is de leerlingen door middel van analogie bewust te maken van veelvoorkomende spellingpatronen in het Engels.[5]
Daarbij leren de leerlingen visuele en auditieve verschillen en overeenkomsten van de Engelse leenwoorden te onderscheiden. Ze leren dat er in het Engels woorden zijn met dezelfde klank en dezelfde spelling(sh**o**p en sh**o**ck), dat er woorden zijn die dezelfde klank maar een verschillende spelling hebben(k**e**tchup-sw**ea**ter) en dat er woorden zijn die dezelfde spelling maar een verschillende klank hebben(m**a**tch-sk**a**te). Ze leren dat er spellingpatronen bestaan(sh, ch, tch) en dat er woordopbouw bestaat (thrill**er**, kidnapp**er**, stick**er**).

Zowel aan het begin als aan het eind van de interventie worden 2 dictees afgenomen.

Het leenwoordendictee Engels bestaat uit woorden die ook bij zwakke spellers qua betekenis en uitspraak bekend zijn maar die qua spelling minder bekend zijn omdat er in de leergangen Nederlandse taal relatief weinig aandacht aan besteed wordt.[6]

De signaleringstoets Engels is bedoeld om leerlingen die meer dan normale moeite hebben om de spelling van het Engels onder de knie te krijgen op te sporen. De toets bestaat uit woorden zoals die in veel gebruikte leergangen Engels, zowel op de basisschool als in de brugklas, voorkomen.[7] Naast het auditief afnemen van het signaleringsdictee wordt de leerlingen ook gevraagd van welke woorden zij de betekenis kennen.

2. Leidt het tijdens de interventie aanbieden en gebruiken van het klank-spellingschrift tot procedurele kennis met betrekking tot de Engelse spellingcategorieën?

Tijdens de interventie wordt het klank-spellingschrift aangeboden.[8]
Er wordt aan de hand van de kapstokwoorden in het klank-spellingschrift inzicht gegeven in de Engelse spellingcategorieën: opbouwspelling, basisspelling, regelspelling en

---

[5] Berkel, A.J. van & Hoeks-Mentjens,M.C.L.F. (2002). *Opstapboekje Engels spelling. Deel 1. Leenwoorden.* Alphen aan den Rijn:Kluwer
[6] Berkel, A. J. van (2006). *Orthodidactiek van het Engels*. Bussum: Uitgeverij Coutinho.
[7] Berkel, A.J. van & Jansen, C. (2002.) *Signaleringstoets Engels spelling.* Amersfoort: CPS
[8] Berkel,A.J. & Hoeks-Mentjens,M.C.L.F. (2002). *Opstapboekje Engels spelling. Deel 3.Basiswoorden 2.* Alphen aan den Rijn:Kluwer

inprentspelling met daarbij ook een indeling naar klank(korte klinkerklanken, andere klinkerklanken en medeklinkers). (bijlage 1)
Er wordt met behulp van de leenwoorden en woorden uit de luisterverhaaltjes geoefend in het gebruiken van het klank-spellingschrift.
Tijdens de interventie wordt de leerlingen gevraagd de woorden die ze voor school moeten leren te koppelen aan kapstokwoorden.
Aan het eind van de interventie wordt aan de hand van de visueel aangeboden woorden van het signaleringsdictee getoetst of de leerlingen de procedure van het gebruik van het klank-spellingschrift beheersen. Kunnen zij de woorden koppelen aan kapstokwoorden en categorie.

3. Leidt visueel en auditief ondersteund luisterlezen tot een betere teken-klankkoppeling?

Een juiste uitspraak van Engelse woorden is van belang alvorens op een verantwoorde manier begonnen kan worden met het leren schrijven van de woorden.[9] Om het klank-spellingschrift te gebruiken voor het koppelen van nieuw te leren woorden aan kapstokwoorden is een juiste uitspraak van die nieuwe woorden belangrijk.
Om een juiste uitspraak te bevorderen is ervoor gekozen de leerlingen te laten werken met het online programma Wingsonline.
In dit programma worden eenvoudige Engelse verhaaltjes visueel (tekst met highlights) ondersteund, auditief aangeboden. Er zijn online 11 van de 20 voor de basisschool beschikbare niveaus om te luisteren en te lezen.. De manier waarop het programma tijdens de interventie is ingezet is als volgt: de leerling luistert naar een verhaal waarbij hij op het scherm met behulp van highlights kan meelezen. Vervolgens wordt de tekst meegelezen en daarna zelf gelezen.
Daarnaast worden analogierijtjes gelezen. Deze bestaan uit woorden uit de verhalen gekoppeld aan woorden uit het klank-spellingschrift.(bijlage 4) Op deze manier worden teken-klankkoppelingen geoefend.[10]

Als pre- en posttest wordt een verhaaltje level 10 gelezen. Van 1 bladzijde wordt genoteerd hoeveel woorden correct worden uitgesproken. (bijlage 5)

4. Leidt declaratieve kennis van het Engelse spellingsysteem tot een vergroot gevoel van competentie?

Met behulp van Engelse leenwoorden en kapstokwoorden wordt declaratieve kennis opgedaan van het Engelse spellingsysteem. Door middel van een interview aan het begin en aan het eind van de interventie wordt gemeten wat het competentiegevoel van de leerling op dit gebied is en of er sprake is van een toename van competentie.

[9] Berkel, A. J. van (2006). *Orthodidactiek van het Engels*. Bussum: Uitgeverij Coutinho
[10] Berkel, A. J. van & Lalkens,C. (2010). *Technische leesvaardigheid in het Engels onderzocht. Een vergelijking van resultaten op VVTO-scholen, EIBO-scholen en in de brugklas* Vrije Universiteit Amsterdam Toegepaste Taalwetenschap

5. Leidt procedurele kennis van het Engelse spellingsysteem tot een vergroot gevoel van competentie?

Tijdens de interventie leren de leerlingen met behulp van de leenwoorden en woorden uit de Engelse luister- en leesverhaaltjes het klank-spellingschrift te gebruiken.
Door middel van een interview wordt in kaart gebracht of de leerlingen zich aan het eind van de interventie competenter voelen op het gebied van het toepassen van procedurele kennis op het gebied van Engelse spelling.

Onderzoeksplanning

Voorafgaand aan de interventie	Verzamelen relevante literatuur Verzamelen LVS gegevens leerlingen Gesprek met ouders om hen de bedoeling van de interventie Engels duidelijk te maken. Gesprek met beide leerlingen.
Week 1	Signaleringsdictee Engels Verhaaltje Wingsonline level 10, laten beluisteren en laten lezen. Aantal correct uitgesproken woorden van bladzijde 1 noteren.
Week 2	Wat betekenen de woorden uit het signaleringsdictee? Leenwoordendictee Engels Interview
Week 3 tot en met week 13	Wekelijks wordt gewerkt in het boekje leenwoorden en met bijbehorende materialen. Wekelijks wordt gewerkt met het online luisterleesprogramma Wingsonline. Wekelijks worden analogierijtjes gelezen.
Week 5 tot en met 13	Wekelijks wordt gewerkt aan de introductie en het gebruik van het klank-spellingschrift. Wekelijks wordt thuis minimaal een Wingsonline verhaaltje geluisterd en gelezen, worden de analogierijtjes gelezen en wordt, facultatief, de quiz gemaakt die na elk verhaaltje aangeboden wordt.
Week 13	Leenwoordendictee, auditief afnemen Verhaaltje Wingsonline level 10(idem als in week 1) laten beluisteren, laten lezen, aantal correct uitgesproken woorden bladzijde 1 noteren. 4 Ambrasoft woordzoekers met de kapstokwoorden.
Week 14	Signaleringsdictee, auditief afnemen. Signaleringsdictee visueel: aan welke kapstokwoorden kun je ze koppelen. Interview
Vanaf week 14	Verwerking van de onderzoeksgegevens

Analyse van de gegevens

Er wordt een analyse gemaakt van de aan het begin en aan het eind van de interventie afgenomen interviews.
Er worden 2 dictees afgenomen en voor beide dictees geldt de volgende manier van scoren: per woord is bepaald of een of meerdere klanken en bijbehorende tekenkoppeling verondersteld mogen worden. Deze items worden gescoord. Anders dan in een dictee op school kunnen in een fout geschreven woord toch punten behaald worden.
Het leenwoordendictee Engels wordt afgenomen en gescoord door, in pre- en posttest, de normering te gebruiken die is vastgesteld voor leerlingen die zich halverwege groep 7 bevinden en die normering die bedoeld is voor leerlingen eind groep 8. Er bestaat nog geen normering voor leerlingen halverwege groep 8.
Om het dictee voor leerlingen halverwege groep 7 te scoren worden andere items geselecteerd dan eind groep 8. Voor de scoring wordt gebruik gemaakt van normscores en vorderingentabellen.
Daarnaast zal ook getoetst worden hoeveel woorden(geen items) de leerlingen in pre-en posttest helemaal goed schrijven. Voor dit onderzoek is het interessant te zien of ook hier vooruitgang te meten is.
De signaleringstoets Engels wordt afgenomen en gescoord volgens de normering zoals die is vastgesteld voor leerlingen in januari/februari groep 8. De scores zijn omgezet naar een 7-puntsschaal.
Er wordt tijdens de sessies een logboek van de activiteiten bijgehouden(bijlage 6)
Bij het lezen van de bladzijde van het eerst auditief en visueel aangeboden verhaal wordt aan het begin van de interventie het aantal juist gelezen woorden genoteerd, ook aan het eind wordt het aantal juist gelezen woorden genoteerd.

Betrouwbaarheid

Volgens Harinck wordt onder betrouwbaarheid verstaan de herhaalbaarheid en de nauwkeurigheid van het onderzoek. Er is sprake van herhaalbaarheid aangezien alle onderdelen van de interventies in kaart zijn gebracht in het schema van de onderzoeksplanning in dit hoofdstuk en in een gedetailleerder schema van activiteiten in een bijlage. Er is sprake van triangulatie aangezien de interventie plaatsvindt op basis van verschillende bronnen in de literatuur. Door middel van pre- en posttest wordt het effect gemeten van de interventies. Uit de data van de gebruikte toetsen, bevindingen tijdens de interventie en interviewgegevens worden conclusies getrokken en ter discussie gesteld. Tevens worden aanbevelingen gedaan.

Validiteit

Validiteit wordt normaliter uitgedrukt in een statistisch cijfer: de betrouwbaarheid van de instrumenten wordt gemeten om er achter te komen of het instrument deugt of niet. De praktijk-of actieonderzoeker heeft echter een ander doel: het verbeteren van de eigen deskundigheid van de onderzoeker. Gezien de grootte van de onderzoeksgroep(n=2) kan niet statistisch aangegeven worden of de interventie wetenschappelijk valide is. Wel is het zo dat de onderzoeker probeert met gezond verstand over het instrument na te denken en het te verbeteren, daarbij ondersteund door critical friends.[11]

[11] Harinck, F. (2009). *Basisprincipes praktijkonderzoek.* Apeldoorn: Garant-Uitgeverij

Hoofdstuk 4. Data-analyse en resultaten

In Hoofdstuk 1 zijn de volgende onderzoeksvraag en deelvragen geformuleerd:

> ***Leiden de interventies in dit onderzoek tot declaratieve en procedurele kennis van het Engelse spellingsysteem en tot een groter gevoel van competentie op dit gebied?***

Deelvragen:

1. Verbetert de spellingvaardigheid door de interventie: declaratieve kennis opdoen met behulp van Engelse leenwoorden?
2. Leidt het tijdens de interventie aanbieden en gebruiken van het klank-spellingschrift tot procedurele kennis met betrekking tot de Engelse spellingcategorieën?
3. Leidt visueel en auditief ondersteund luisterlezen tot een betere teken-klankkoppeling?
4. Leidt declaratieve kennis van het Engelse spellingsysteem tot een vergroot gevoel van competentie op het gebied van het schrijven van Engelse woorden?
5. Leidt procedurele kennis van het Engelse spellingsysteem tot een vergroot gevoel van competentie op het gebied van het schrijven van Engelse woorden?

Deelvraag 1

> Verbetert de spellingvaardigheid door de interventie: declaratieve kennis opdoen met behulp van Engelse leenwoorden?

Aan de hand van een pretest en een posttest met behulp van het leenwoordendictee is de vooruitgang te zien die de leerlingen hebben behaald nadat ze in de afgelopen periode kennis hebben gemaakt met de visuele en de auditieve kenmerken van Engelse leenwoorden.

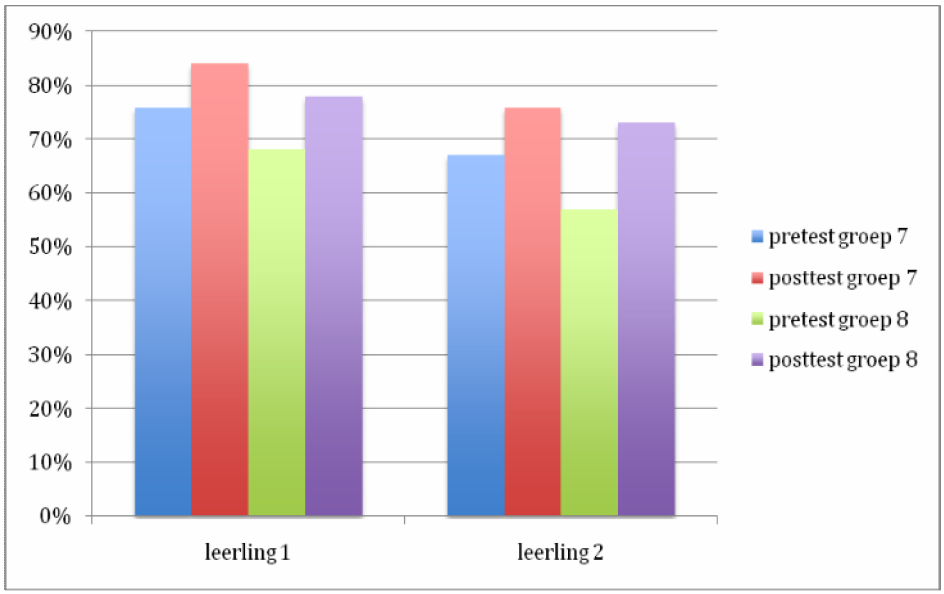

grafiek 1: percentage correct gescoorde **items** in het leenwoordendictee volgens de normering van halverwege groep 7 en eind groep 8.

In de grafiek is te zien dat beide leerlingen vooruit gegaan zijn. Leerling 1 is op basis van de normering van halverwege groep 7 van 76% naar 84% gegaan, op basis van de normering van groep 8 van 68% naar 78%.
Leerling 2 is op basis van de normering halverwege groep 7 van 67% naar 76% gegaan, op basis van de normering voor eind groep 8 van 57% naar 73%.

De normscores en het bijbehorende vorderingenniveau behorend bij halverwege groep 7 zien er als volgt uit:

Normscore	Vorderingenniveau
>43	A
>35 en ≤43	B
>25 en ≤35	C
>16 en ≤25	D
≤16	E

De normscores en het bijbehorende vorderingenniveau behorend bij eind groep 8 ziet er als volgt uit:

Normscore	Vorderingsniveau
>35	A
>32 en ≤35	B
>28 en ≤32	C
>20 en ≤28	D
≤20	E

Op basis van de uitslagen zijn de normscores en het bijbehorende vorderingenniveau te geven:

	Pretest groep 7	Posttest groep 7	Pretest groep 8	Posttest groep 8
	Normscore /vorderingsniveau	Normscore /vorderingsniveau	Normscore /vorderingsniveau	Normscore /vorderingsniveau
Leerling 1	37/ B(lage)	41 / B(hoge)	25/ D	29/ C
Leerling 2	33 / C	37/ B	21/ D(lage)	27 / D(hoge)

Daarnaast is het ook nog mogelijk de vooruitgang als volgt in beeld te brengen:

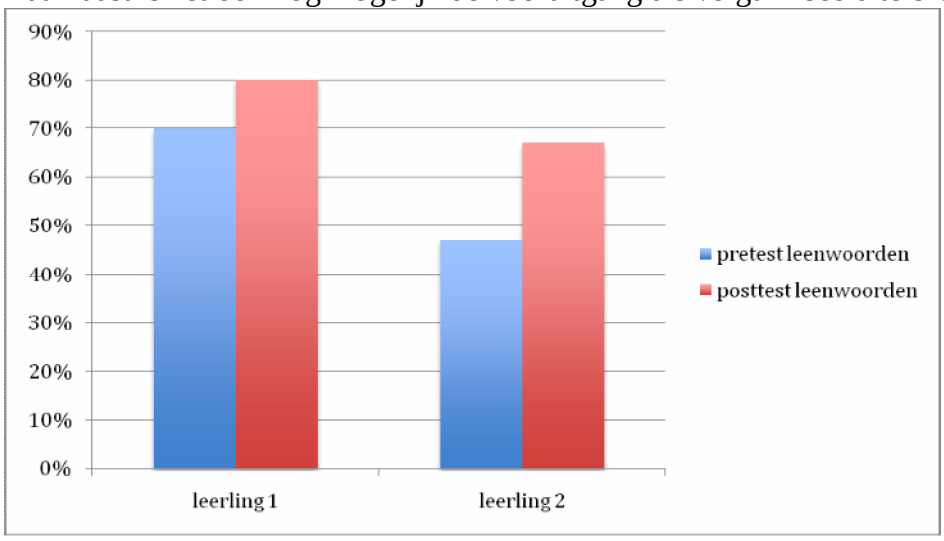

grafiek 2: percentage juist geschreven **woorden**.

In deze grafiek is te zien wat het percentage juist geschreven woorden in pre- en posttest is. Hieraan zijn geen genormeerde scores te verbinden. Wel laat het zien dat ook indien er gekeken wordt naar hele woorden in plaats van items binnen woorden er vooruitgang is. Leerling 1 gaat van 70% naar 80%, leerling 2 van 47% naar 67% juist geschreven woorden.

Daarnaast is ook is de Signaleringstoets Engels als pre- en posttest afgenomen. Door het afnemen ervan kan bezien worden of de interventie van declaratieve kennis opdoen met behulp van leenwoorden de spellingvaardigheid bevordert.

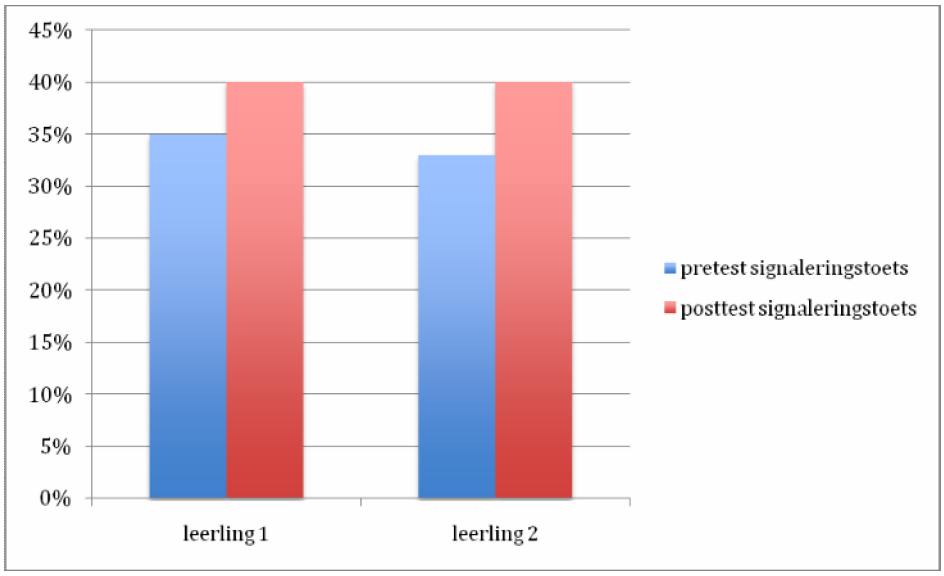

grafiek 3: percentage correct gescoorde items in het signaleringsdictee.

In termen van de 7-puntsschaal scoorde leerling 1 op de pretest een 3, dat komt overeen met het 35^{e} percentiel, op de posttest werd eveneens een 3 gescoord.
In termen van de 7-puntsschaal betekent een score van wederom het 35^{E} percentiel een daling aangezien stilstand achteruitgang is.
In termen van het aantal juist gescoorde items is er procentueel een vooruitgang waar te nemen: van 35% naar 40% juist gescoorde items.
Leerling 2 behaalde op de pretest een 2, dat komt overeen met het 20^{e} percentiel, op de posttest behaalde ze een 3.
In termen van de 7-puntsschaal betekent het 35^{E} percentiel een stijging ten opzichte van het 20^{e} percentiel.

Na de eerste afname van het signaleringsdictee is de leerlingen gevraagd de betekenis van deze woorden, voor zover bekend, op te schrijven. Het resultaat ziet er als volgt uit:

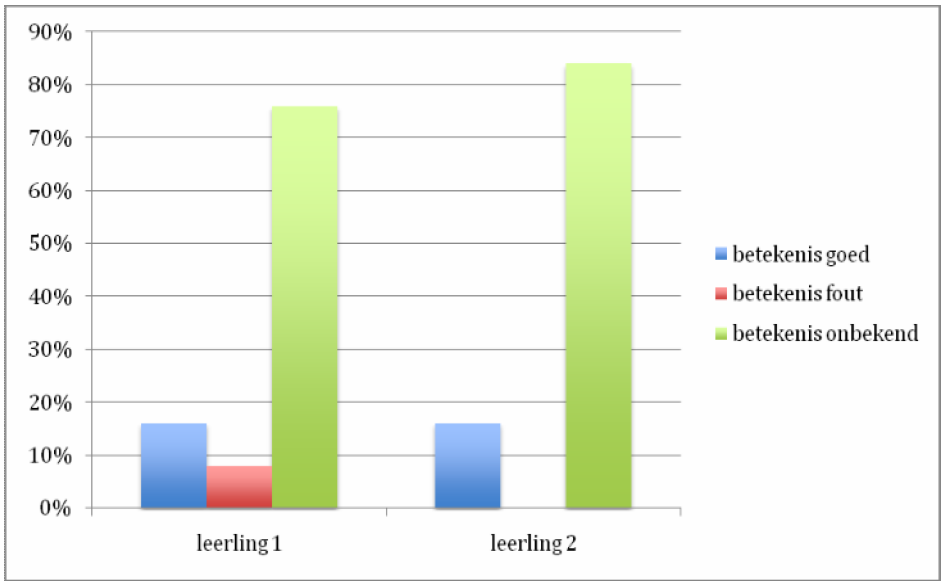

grafiek 4: weten de leerlingen wat de woorden van het signaleringsdictee betekenen?

In deze grafiek is te zien dat de leerlingen van deze woorden, hoewel ze volgens de verantwoording gekozen zijn omdat ze veelvuldig in leergangen in zowel het primair als het voortgezet onderwijs voorkomen, maar weinig juiste betekenissen kennen.

Wat het belang van deze uitkomst is zal in hoofdstuk 5 worden aangegeven.

In de volgende grafiek is de vooruitgang op zowel leenwoorden als signaleringstoets te zien:

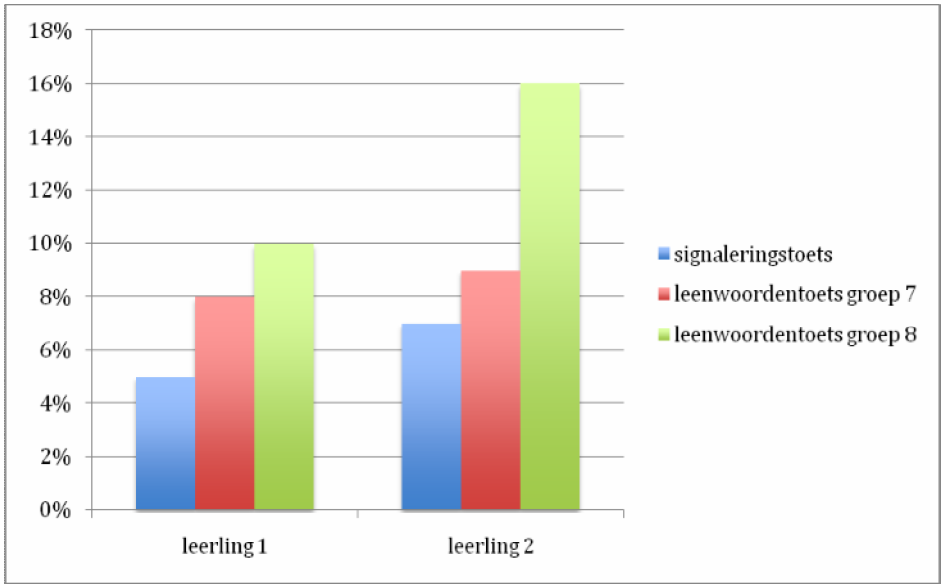

grafiek 5: percentage van de vooruitgang van beide leerlingen op de verschillende toetsen

Leerling 1 behaalt op de verschillende toetsen de volgende vooruitgang: signaleringstoets 5%, leenwoordentoets groep 7 8% en op leenwoordentoets groep 8 10%.
Leerling 2 behaalt een vooruitgang van 7 % op de signaleringstoets, 9% op de leenwoordentoets groep 7 en 16% op de leenwoordentoets groep 8.

Hierbij valt op dat bij beide leerlingen meer vooruitgang wordt geboekt op de leenwoordentoets dan bij de signaleringstoets. Hierop zal in hoofdstuk 5 ingegaan worden.

2. Leidt het tijdens de interventie aanbieden en gebruiken van het klank-spellingschrift tot procedurele kennis met betrekking tot de Engelse spellingcategorieën?

In week 11 van de interventie is de leerlingen gevraagd de woorden die ze op school die week moesten leren met behulp van het klankspellingschrift te koppelen aan kapstokwoorden .
In onderstaande grafiek is het resultaat te zien: het ging om 15 woorden. Daarvan wist leerling 1 10 woorden te koppelen, leerling 2 9 woorden. Ze gaven zelf aan welke woorden voor lastig waren en daarom gekoppeld werden.

Leerling 1:

Dicteewoord	Kapstokwoord
To s**a**ve	C**a**k**e**
Gr**a**cious	**G**angster, b**a**by
Nob**le**	App**le**
Vi**c**torious	**C**amper
H**a**ppy	Fl**a**t
Glorious	**G**angster
Ar**i**s**e**	B**i**k**e**
Confound	**C**amper
Polit**i**cs	**C**amper
Tri**ck**s	Sna**ck**bar

Daarnaast vond leerling 1 ***qu**een* lastig en hebben we de ***qu*** gekoppeld aan de naam van haar moeder.

Leerling 2:

Discteewoord	Kapstokwoord
To s**a**v**e**	C**a**k**e**
Gra**c**ious	I**c**e
Nob**le**	App**le**
Vi**c**torious	**C**amper
Glorious	**G**angster
Ar**i**s**e**	B**i**k**e**
Confound	**C**amper
Polit**i**cs	**C**amper
Tri**ck**s	Sna**ck**bar

Aan het eind van de interventie zijn de woorden van het signaleringsdictee visueel en auditief ondersteund aangeboden. De leerlingen is gevraagd 7 woorden uit te kiezen waarvan de spelling in hun ogen een lastige zou kunnen zijn indien de woordjes geleerd zouden moeten worden. Zijn de leerlingen in staat zelfstandig te komen tot het koppelen van deze woorden aan in het klank-spellingschrift aangeboden kapstokwoorden?

In onderstaande grafiek is het resultaat te zien:

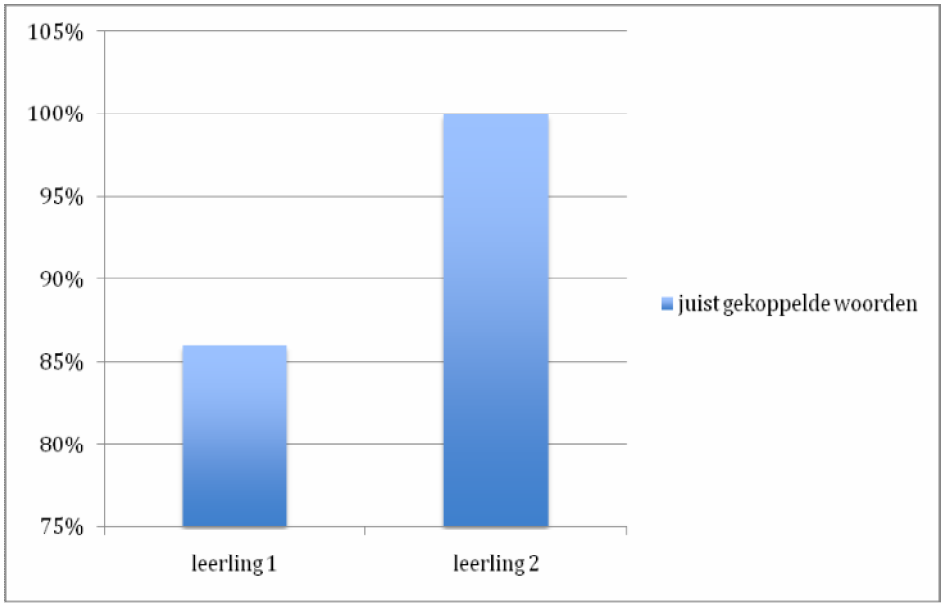

grafiek 6: percentage juist aan kapstokwoorden verbonden woorden.

Te zien is dat leerling 2 alle 7 woorden aan de juiste kapstokwoorden heeft verbonden, terwijl leerling 1 daar bij 1 woord(14%) niet in slaagde.

Hier volgen de door hen gekozen woorden en de door hen gezochte bijbehorende kapstokwoorden.

Leerling 1:

Dicteewoord	Kapstokwoord
b**irth**day	t-sh**ir**t, **th**anks
vill**age**	a**ge**
st**a**mps	fl**a**t
channel	**ch**ips
t**each**er	t**ea**m, **ch**ips
somet**im**es	b**i**k**e**
chair	**ch**ips

Opvallend is dat leerling 1 een woord alleen op visuele kenmerken koppelt(village-age) terwijl het ook auditief aangeboden werd.

Leerling 2:

Dicteewoord	Kapstokwoord(en)
d**utch**	ke**tch**up, cl**u**b
upst**ai**rs	cl**u**b, h**ai**r
chair	**ch**ips
t**each**er	t**ea**m, **ch**ips
clo**th**es	**th**anks
postcar**d**	en**d**
worr**y**	eas**y**

3. Leidt visueel en auditief ondersteund luisterlezen tot een betere teken-klankkoppeling?

Er is voor gekozen om de leerlingen een verhaaltje Wingsonline level 10 te laten lezen nadat het is voorgelezen. Van dit verhaal is 1 bladzijde gekozen bestaande uit 2 zinnen. De eerste zin heeft 18 woorden, de tweede zin 16 woorden.

Pre- en posttest laten het volgende zien:

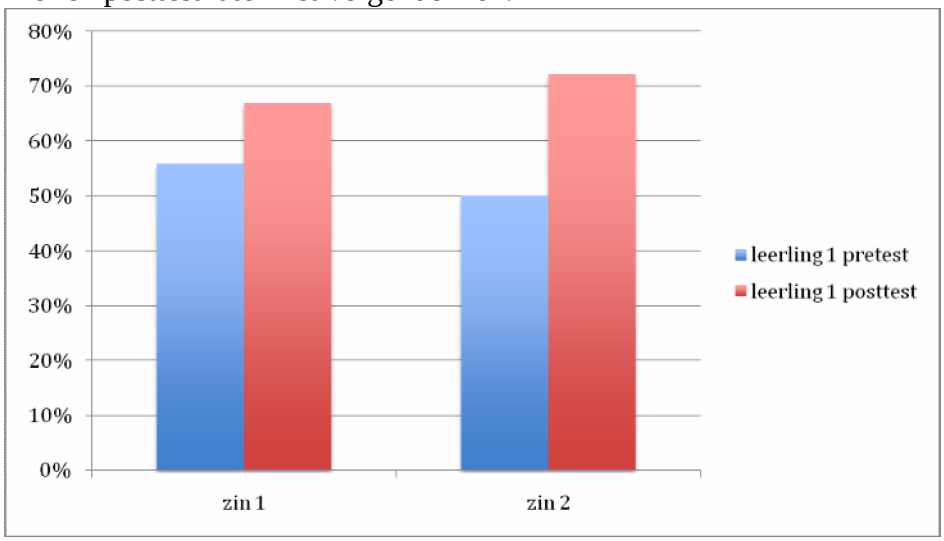

grafiek 7: percentage correct uitgesproken woorden in pre-en posttest, leerling 1

Leerling 1 laat zien op beide zinnen vooruit te zijn gegaan in het aantal correct gelezen woorden(zin 1 12% vooruitgang, zin 2 22% vooruitgang)

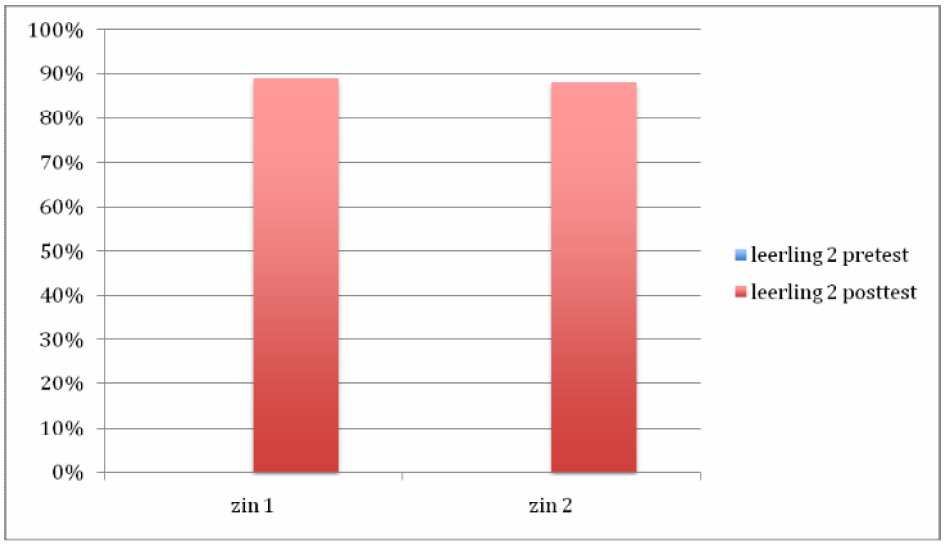

grafiek 8: percentage correct uitgesproken woorden in pre- en posttest, leerling 2

Leerling 2 heeft het verhaaltje de eerste keer niet durven lezen.

4. Leidt declaratieve kennis van het Engelse spellingsysteem tot een vergroot gevoel van competentie op het gebied van het schrijven van Engelse woorden?

Door middel van een interview en schaalvragen is getracht de competentie op het gebied van het schrijven van Engelse woorden bij aanvang en na afloop van de interventie in beeld te brengen.

Bij aanvang:

	Aantal leerlingen	Aantal leerlingen
	Ja	Nee
1.Zijn er Engelse woorden waarvan je de spelling kent?	2	
2.Ken je Engelse spellingcategoreën?		2
3. Wordt er op school aandacht besteed aan de spelling van de woorden die je leren moet?		2

	Meer	Evenveel	Minder
Moet je vergeleken met kinderen in de klas minder, even veel of meer oefenen om de woordjes te leren schrijven?	2		
	Heel vervelend	Een beetje vervelend	Helemaal niet vervelend
Hoe vind je het dat het je meer moeite dan je klasgenootjes lijkt te kosten om ze te leren?	2		

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Kun je jezelf een cijfer geven voor wat je van Engelse spellingcategorieën weet?										
Leerling 1	x									
Leerling 2	x									

Aan het eind van de interventie:

	Aantal leerlingen	Aantal leerlingen
	Ja	Nee
1.Zijn er nu, na afloop, meer Engelse woorden waarvan je de spelling kent?	2	
2. Ken je nu, na afloop, Engelse spellingcategorieën?	2	

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Kun je jezelf een cijfer geven voor wat je nu, na afloop, van Engelse spellingcategorieën weet?										
Leerling 1						x				
Leerling 2							x			

Ook is aan de hand van het klank-spellingschrift gevraagd hoeveel kapstokwoorden de leerling denkt te kennen.

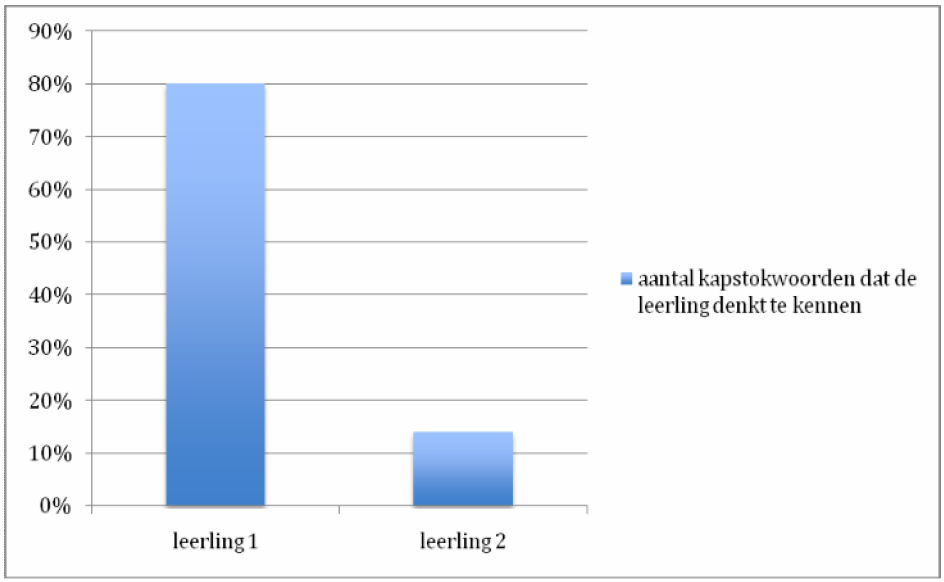

grafiek 9: Hoeveel kapstokwoorden denkt de leerling te kennen?

Opvallend hierbij is dat leerling 1 denkt er erg veel meer(80%) te kennen dan leerling 2(14%).

Aansluitend is leerling 2 gevraagd of ze zelf een oplossing had om de kapstokwoorden beter te kunnen beheersen. Inderdaad had ze daarvoor wel suggesties: er een soort scrabblespel of memory mee maken.

5. Leidt procedurele kennis van het Engelse spellingsysteem tot een vergroot gevoel van competentie op het gebied van het schrijven van Engelse woorden?

Bij aanvang:

	Aantal leerlingen	Aantal leerlingen
	Ja	Nee
Helpt het dat je al wat Engelse woorden kent als je nieuwe woorden moet leren?		2
Leer je de woordjes door ze steeds opnieuw te typen of te schrijven?	2	

	Ja	Soms	Nee
Bedenk je zelf wel eens ezelsbruggetjes?		2	

Na afloop:

	Aantal leerlingen	Aantal leerlingen
	Ja	Nee
Helpt het nu dat je al Engelse woorden kent als je nieuwe woorden moet leren?	2	
Ken je nu Engelse spellingcategorieën?	2	
Kun je het klank-spellingschrift gebruiken voor het leren van nieuwe woorden?	2	

	Aantal leerlingen	Aantal leerlingen	Aantal leerlingen
	Ja	Misschien	Nee
Ga je het klank-spellingschrift gebruiken?	1(leerling 1)	1(leerling 2)	
Ga je de kapstokwoorden gebruiken?	2		
Ken je de kapstokwoorden al goed genoeg?	1(leerling 1)		1(leerling 2)

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Hoe prettig vind je het leren met WRTS?										
Leerling 1								x		
Leerling 2						x				

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Hoe prettig vind je het werken met de kapstokwoorden?										
Leerling 1							x			
Leerling 2								x		

In bovenstaande 2 vragen valt bij beide leerlingen iets op.
Bij leerling 1: ze geeft aan dat WRTS beter bevalt want ze zegt de kapstokwoorden nog niet zo goed te kennen. Dit in tegenstelling tot een eerdere vraag over het aantal kapstokwoorden dat ze denkt te kennen)
Bij leerling 2: ze geeft aan de voorkeur te geven aan de kapstokwoorden omdat je dan ook met de uitspraak bezig bent..

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Zou je ze goed allebei kunnen gebruiken?										
Leerling 1									x	
Leerling 2									x	

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Denk je dat het klank-spellingschrift en de kapstokwoorden je in de brugklas kunnen helpen?										
Leerling 1								x		
Leerling 2								x		

Hoofdstuk 5. Conclusies

In dit hoofdstuk zal een antwoord gegeven worden op de de vraag of de interventies tot het gewenste resultaat hebben geleid.

De onderzoeksvraag luidde als volgt:

> ***Leiden de interventies in dit onderzoek tot declaratieve en procedurele kennis van het Engelse spellingsysteem en tot een groter gevoel van competentie op dit gebied?***

Er hebben verschillende interventies plaatsgevonden: leenwoorden zijn visueel en auditief en op verschillende manieren aangeboden, het klank-spellingschrift is geïntroduceerd en er is mee gewerkt, er zijn visueel en auditief ondersteunde luisterverhaaltjes aangeboden, er zijn analogierijtjes gelezen.

Wat zijn de meetbare resultaten van de verschillende interventies:

Het geven van expliciete instructie ten aanzien van visuele kenmerken van woorden zoals beschreven in hoofdstuk 2[12] laat zien dat er vooruitgang geboekt is.

De declaratieve kennis van het Engels is gemeten met behulp van 2 spellingtoetsen.

Beide leerlingen laten een vooruitgang zien op het leenwoordendictee. Zowel procentueel, gekeken naar halverwege groep 7(leerling 1: 8%, leerling2: 9%), eind groep 8 (leerling 1: 10%, leerling 2: 16%), gekeken naar de normscores(voor groep 7: leerling 1: van 37 naar 41 items, leerling 2: van 33 naar 37 items, voor groep 8 leerling 1 van 25 naar 29 items , leerling 2 van 21 naar 27 items juist geschreven) als ook gekeken naar het aantal geheel juist geschreven woorden(leerling 1: 10%, leerling 2: 20% vooruitgang)

Op de signaleringstoets laten beide leerlingen een procentuele vooruitgang zien(leerling 1:5%, leerling 2: 7%).

De vooruitgang op het leenwoordendictee is groter dan die op de signaleringstoets.

Vanuit de theorie is daar een verklaring voor te geven: uitgangspunt voor het verkrijgen van declaratieve kennis van het Engelse spellingsysteem is dat de visuele kenmerken van woorden expliciet onder de aandacht gebracht moeten worden. Daarvan was sprake tijdens de sessies. Van de relatief onbekende woorden in de signaleringstoets was mogelijk geen visueel beeld beschikbaar. Daarnaast was ook de betekenis veelal onbekend en in het geval er een betekenis gegeven werd bleek deze soms te passen bij de wijze waarop de leerling het woord schreef. Dit gebeurde bij leerling 1, zij hoorde *clothes*, schreef *gloves* en zei later dat dat *handschoenen* betekende, wat juist was. Dit illustreert ook het belang van het kennen van de betekenis van de woorden.[13]

[12] Berkel, A. J. van (2006). *Orthodidactiek van het Engels*. Bussum: Uitgeverij Coutinho
[13] Berkel, A. J. van (2006). *Orthodidactiek van het Engels*. Bussum: Uitgeverij Coutinho

Tijdens de interventie is gekeken of de leerlingen al in staat waren de kapstokwoorden te gebruiken. Dit bleek het geval te zijn.
Dit sluit aan bij de theorie dat leerlingen door het gebruik van kapstokwoorden visuele ondersteuning ondervinden bij het verwerven van nieuwe woorden.[14]
In hoofdstuk 2 is eveneens besproken dat leerlingen opgedane declaratieve en procedurele kennis in een betekenisvolle context moeten kunnen oefenen om tot een transfer van de opgedane kennis te komen.[15] Daarom is gekozen de woorden van school te gebruiken.
Het lukte de leerlingen de koppeling te maken tussen woorden van school en kapstokwoorden.

Er is, met behulp van de visueel en auditief ondersteund aangeboden woorden van de signaleringstoets, bekeken of de leerlingen aan het eind van de interventie in staat waren 7 woorden te kiezen en te koppelen aan kapstokwoorden.
De leerlingen waren hiertoe in staat(leerling 1: 86%, leerling 2: 100%). Dit sluit aan bij de theorie die ervan uit gaat dat leerlingen zich het de Engelse schrijfwijze eigen kunnen maken door de visuele kenmerken te onderkennen en te koppelen aan kapstokwoorden.[16]
Dat leerling 1 86% scoorde kwam doordat ze het woord *village* alleen op visuele kenmerken indeelde bij *age* en daarmee onvoldoende op de uitspraak heeft gelet.

Met dit voorbeeld komen we bij de interventie van het luisterlezen teneinde een juiste uitspraak te oefenen en met behulp daarvan zelfstandig met het klankspellingschrift te kunnen werken.
Te zien is dat er bij beide leerlingen sprake is van vooruitgang ten aanzien van het aantal juist gelezen woorden(leerling 1:zin 1: 11%, zin 2: 22%). Bij leerling 2 is de vooruitgang gelijk aan de score van het lezen aan het eind van de interventie, respectievelijk 89% en 88% aangezien ze bij aanvang het verhaaltje niet las. Het belang van een juiste uitspraak is in hoofdstuk 2 aan de orde gekomen.[17]

Uit het voorgaande is op te maken dat de leerlingen declaratieve kennis hebben opgedaan van het Engelse spellingsysteem door middel van leenwoorden. Ook hebben ze de procedure geleerd om het klank-spellingschrift te kunnen gebruiken. Verder hebben de teken-klankoefeningen ertoe bijgedragen dat hun uitspraak tijdens het lezen verbeterd is.

Hoe competent de leerlingen zich voelen ten aanzien van de declaratieve kennis is gemeten.

Leerling 1 voelt zich duidelijk competenter daar waar het gaat om de kennis van de Engelse spelling: ze zegt meer woorden en spellingcategorieën te kennen dan bij aanvang van de interventie. Ook geeft ze zichzelf een hoger cijfer op het gebied van Engelse woorden kunnen schrijven.
Bij leerling 2 zijn wat tegenstrijdige zaken te zien: aan de ene kant een toename in kennis van woorden en categorieën en een hoger cijfer voor het kunnen schrijven van Engelse woorden dan bij aanvang, aan de andere kant geeft ze aan nog weinig(8 van 57) kapstokwoorden te kennen. De voorkeur die ze geeft aan kapstokwoorden boven de inprentmethode van WRTS

[14] Berkel, A. J. van (2006). *Orthodidactiek van het Engels*. Bussum: Uitgeverij Coutinho
[15] Boekaerts, M. & Simons, P.R.-J.(2007). *Leren en instructie. Psychologie van de leerling en het leerproces.* Assen: Koninklijke van Gorcum
[16] Berkel, A. J. van (2006). *Orthodidactiek van het Engels*. Bussum: Uitgeverij Coutinho
[17] Berkel, A. J. van (2006). *Orthodidactiek van het Engels*. Bussum: Uitgeverij Coutinho

is gebaseerd op de ervaring die ze heeft opgedaan dat je met behulp van de kapstokwoorden ook met de uitspraak bezig bent.
Daar waar ze zichzelf nog weinig competent voelt, voor wat betreft het aantal kapstokwoorden, gaat ze wel oplossingsgericht te werk om hier verbetering in aan te brengen om ze alsnog onder de knie te krijgen.

Hoe competent de leerlingen zich voelen ten aanzien van procedurele kennis is gemeten.

Beide leerlingen geven aan zich competenter te voelen doordat ze geleerd hebben opgedane declaratieve kennis procedureel toe te passen.
Er is wel een verschil te zien in de manier waarop de leerlingen denken hun opgedane kennis te gaan toepassen. Leerling 1 denkt het klank-spellingschrift zeker te gaan gebruiken, leerling 2 denkt niet het schrift maar wel de kennis van de kapstokwoorden te gaan gebruiken. Dat laatste is opvallend aangezien leerling 2 juist aangaf de kapstokwoorden nog niet voldoende te kennen.

Na afloop van de interventie blijkt ook nog ergens anders uit dat hun competentiegevoel toegenomen is. Beiden vinden dat het opdoen van deze kennis ook op school geboden zou moeten worden. Ze hebben tips die ze aan de leerkrachten willen gaan geven. Dit geeft aan dat de opgedane kennis als waardevol gezien wordt, ze willen hem graag delen.

Met de beschrijving van de conclusies van de verschillende deelvragen is tevens een antwoord gegeven op de onderzoeksvraag:

> ***Leiden de interventies in dit onderzoek tot declaratieve en procedurele kennis van het Engelse spellingsysteem?***

Hoofdvraag was de vraag of declaratieve en procedurele kennis kon worden opgedaan. Dit blijkt het geval. Daarnaast is aan een juiste uitspraak van de Engelse woorden(teken-klankkoppeling) gewerkt om het klank-spellingschrift zelfstandig te kunnen gebruiken. Basis voor succes is het gevoel van competentie, daaraan is dan ook aandacht besteed door het aangebodene te laten bestaan uit een voor deze leerlingen begrijpelijk aanbod waarmee succeservaring kon worden opgedaan.

Dit sluit aan op de gedachte dat onderwijs inclusief en handelingsgericht moet zijn: wat heeft deze leerling in deze situatie nodig om zich competent te voelen en zich verder te kunnen ontwikkelen.

Hoofdstuk 6. Evaluatie, discussie en reflectie

Evaluatie van het onderzoek:

De beperking van het onderzoek is gelegen in het feit dat het met slechts 2 leerlingen is uitgevoerd.
De tweede beperking is het niveau van het lezen tijdens de pretest. Het gelezen verhaal werd door leerling 2 als te moeilijk ervaren en niet gelezen.
Daarnaast is ook als een beperking ervaren dat er tussen de leerlingen tempoverschil bestaat waardoor de ene leerling soms minder lang aan een activiteit bezig kon zijn dan de andere leerling. In reguliere sessies zou dit niet spelen, nu werd de agenda bepaald door de gezamenlijke planning voor de beide leerlingen.

Wat moet er nog gebeuren met betrekking tot de praktijkvraag?

Na de interventie kan gezegd worden dat de leerlingen een start hebben gemaakt met het opdoen van declaratieve en procedurele kennis van het Engelse spellingsysteem en dat zij baat hebben gehad bij de ondersteuning met de luisterverhalen.
Ik vermeld met nadruk dat er een start is gemaakt, een vervolg zal nog bestaan uit begeleiding met de boekjes *Hulp bij leerproblemen. Opstapboekje Engels. Deel 2 Basiswoorden 1* en *Deel 3 Basiswoorden 2*.[18] In deze deeltjes wordt expliciet uitleg gegeven over opbouwspelling, basisspelling, regelspelling en inprentspelling. Een regel die al wel is aangeboden is de regel klinker/medeklinker/e regel. Dit blijkt zelfs voor kinderen die Engels als eerste taal leren de lastigste regel te zijn.[19]
Daaruit voortvloeiend zou een vervolgonderzoek gedaan kunnen worden naar de verschillende spellingcategorieën. Herkennen leerlingen bijvoorbeeld regels in woorden en wordt woordopbouw herkend.
Ook zou een vervolgonderzoek plaats kunnen vinden naar het receptieve begrip van hetgeen de leerlingen lezen. Nu maakten de leerlingen na een verhaal een quiz met in het Engels gestelde vragen maar was dit geen onderdeel van het onderzoek. Interessant is te onderzoeken of er vooruitgang geboekt wordt in het begrijpen van de verhalen en de vragen.

Reflectie ten aanzien van het product.

Dit onderzoek ondersteunt de aanname dat kennis van Engelse leenwoorden van belang kan zijn bij het verwerven van Engels.
De aanname dat het aanbieden en het gebruik van het klank-spellingschrift in dit stadium leidde tot procedurele kennis van de spellingcategorieën kan tot op zekere hoogte bevestigend beantwoord worden.
De leerlingen zijn aan de ene kant wel in staat de kapstokwoorden te gebruiken, aan de andere kant zijn ze in dit stadium nog niet in staat de spellingcategorieën uit zichzelf bewust te benoemen. De regel klinker/medeklinker/e wordt wel herkend. Andere regels zijn ook nog niet aan de orde geweest.

---

[18] Berkel, A.J. van & Hoeks-Mentjens,M.C.L.F.(2003). *Opstapboekje Engels spelling. Deel 2. Basiswoorden1 en Deel 3. Basiswoorden 2.* Alphen aan den Rijn:Kluwer
[19] Berkel, A. van (2004). Learning to spell in English as a second language. *International Review of Applied Linguistics in Language Teaching, Vol. 42(3),* 239-257

Het onderzoek ondersteunt dat de interventies, althans bij 1 leerling, geleid hebben tot een verbeterde teken-klankkoppeling.
Ook wordt onderschreven dat een juiste uitspraak voorwaarde is om het klankspellingschrift zelfstandig te kunnen gebruiken.
Juist de leerling die in eerste instantie niet durfde te lezen, zodat het resultaat van de metingen in pretest en posttest ter duscussie gesteld kan worden, gaf aan het belang van een juiste uitspraak ervaren te hebben.
De teken-klankkoppeling vond plaats via 2 interventies: via de visueel ondersteunde luisterverhalen en via het lezen van analogierijtjes. Ter discussie gesteld kan worden dat niet meetbaar is of de vooruitgang aan een van beide of aan de combinatie van interventies toe te schrijven is.

Het bleek mogelijk de interventie adaptief in te zetten. Bijvoorbeeld in de vorm van een toevoeging aan het klankspellingschrift daar waar de leerling aangaf vaker eenzelfde probleem te ervaren dat niet in het klankspellingschrift voorkomt maar dat wel bij een van de categorieën(korte klinkerklanken, andere klinkerklanken, medeklinkers) onder te brengen was. Het product(klankspellingschrift) kreeg voor de leerling extra waarde.
Ook bleek het mogelijk te zijn om, afhankelijk van de behoefte van de leerling, een verhaal vaker of minder vaak te beluisteren, en zo te komen tot een betere uitspraak. Het product(de uitspraak) kreeg voor de leerling extra waarde.
Beide adaptaties zijn te zien als bijstelling van de interventie om de doelen te bereiken.

Wat ik een volgende keer anders zou doen is het niveau van het verhaal dat als pretest gelezen werd. Een volgende keer zou ik starten met het lezen van level 1 en dat aan het eind van een interventie opnieuw laten lezen. De kans is immers zeer groot dat ook dan verbetering te constateren valt. Voorkomen wordt dat de leerling zich voor een te lastige taak gesteld ziet.

Wat ik een volgende keer zeker weer zal doen is de manier waarop het boekje Leenwoorden, de materialen uit het boekje, het klank-spellingschrift, de luisterverhalen en de analogierijtjes aan bod kwamen. Deze interventies samen hebben ertoe geleid dat de leerlingen op alle fronten vooruitgang hebben geboekt.

Reflectie ten aanzien van het proces.

Door verdieping in de theorie van het verwerven van een vreemde taal, in dit geval het Engels en het uitvoeren van het onderzoek heb ik een betere manier van begeleiding tot mijn beschikking gekregen.
Over het onderwerp van dit onderzoek hoefde ik niet lang na te denken, de wens een verbetering aan te brengen in de begeleiding van Engels op de basisschool aan dyslectische leerlingen leefde al langer.
Nieuw voor mij was de combinatie leenwoorden en klankspellingschrift. In de theorie worden leenwoorden wel aangeboden maar niet op deze wijze gekoppeld. Ik vond het een waardevolle ervaring dit te doen: in relatief korte tijd kregen de leerlingen inzicht en oefening.
Ook nieuw was het gebruik van het luisterlezen en de analogierijtjes gekoppeld aan kapstokwoorden uit het klankspellingschrift om te komen tot een juiste uitspraak.

Daar waar ik een belang weggelegd zag voor het luisterlezen van Engels naast het oefenen met spelling heeft het me heel wat hoofdbrekens gekost voordat ik het op de juiste manier in het onderzoek en in een juist geformuleerde deelvraag had ondergebracht. Daarbij moest ik

me afvragen met welk doel ik dit onderdeel inbracht: aan de ene kant gaat het om lezen(teken-klankkoppeling), aan de andere kant gaat het om luisteren(klank-tekenkoppeling). Een noodzakelijk verband tussen klank-tekenkoppeling, teken-klankkoppeling en kennis van de betekenis leidt tot taalverwerving van een vreemde taal.
Daar waar ik een juiste uitspraak, teken-klankkoppeling, eerst zag als een basis van waaruit spellinginzicht ontwikkeld kan worden ontstond het besef dat een juiste uitspraak een voorwaarde is om het klankspellingschrift zelfstandig te kunnen gebruiken. De teken-klankkoppeling wordt gebruikt om te zoeken naar de juiste klank-tekenkoppeling bij de kapstokwoorden.
Het heeft me geleerd kritisch te zijn ten aanzien van datgene wat ik wilde bereiken en er de juiste deelvraag bij te formuleren.[20]

Het onderzoek was een actieonderzoek. Het doel daarvan is om door middel van het onderzoeken van de praktijksituatie de kwaliteit van handelen te verbeteren. Daarnaast is er ook sprake geweest van het ontwikkelen van een nieuwe inhoud voor de begeleiding door materialen te combineren en een wisselwerking tussen deze materialen te bewerkstelligen.

Tijdens de interventie heb ik ervaren hoe belangrijk het is dat het leren van een tweede taal in een veilige omgeving gebeurt en dat daarnaast het taalaanbod uit begrijpelijk taalaanbod moet bestaan.[21] Daar waar ik dacht een bekende, veilige omgeving te bieden was wat ik vroeg(het lezen van het verhaal) een te moeilijke opdracht voor een van de leerlingen.

Inclusief onderwijs.

Naar aanleiding van het onderzoek hebben de leerlingen zelf een aantal tips voor school opgesteld waarvan ze denken dat het Engels op school aangevuld zou kunnen worden. De tips gaan ze op school aan de leerkrachten geven. (bijlage 7)
Dit is voor mij ook een bewijs van het succes van deze interventie voor deze leerlingen.
Op deze wijze kunnen de leerlingen zelf bijdragen aan het ontwikkelen van inclusief onderwijs.

Tot slot

Als het goed is gaat er de komende jaren het een en ander veranderen ten aanzien van het vreemde talenonderwijs. Op basis van het Europees Referentiekader(ERK), in het Engels Common European Framework of Reference (CEFR, ook de afkorting CEF wordt gebruikt), zal het vreemde talenonderwijs op verschillende niveaus getoetst worden. Het ERK onderscheidt vijf taalvaardigheden: *lezen*, *luisteren*, *gesprekken voeren*, *spreken* en *schrijven*.[22] In de bijlage(bijlage 8) zijn ze globaal weergegeven.

In de nieuwe situatie worden leerlingen beoordeeld op wat ze kunnen(niet op wat ze nog niet kunnen). Meer dan nu het geval is zal er sprake moeten zijn van mondeling taalgebruik om te

[20] Kallenberg, T., Koster, B., Onstenk, J. & Scheepsma, W. (2007). *Ontwikkeling door onderzoek. Een handreiking voor leraren.*Utrecht/Zutphen: ThiemeMeulenhoff
[21] Krashen, S. (2005). Second Language "Standards for Success: Out of touch with Language Acquisition Research. *International Journal of Foreign Language Teaching 1(2):* 12-16
[22] www.erk.nl

komen tot het eigenlijke doel van Engels: mondelinge communicatie. In die situatie zal het mogelijk zijn dat de dyslectische leerling minder gehinderd zal worden door de spellingproblemen die hij nu, ondanks de handreikingen die hij mogelijk krijgt, nog ervaart.

Literatuurlijst

Berkel, A.J. van (2004). Learning to spell in English as a second language. *International Review of Applied Linguistics in Language Teaching, Vol. 42(3),* 239-257

Berkel, A.J. van (2006). *Orthodidactiek van het Engels.* Bussum: Uitgeverij Coutinho.

Berkel, A.J. van & Hoeks-Mentjes, M.C.L.F. (2002). *Hulp bij leerproblemen Engels. Spelling. Deel 1:Leenwoorden.* Alphen aan den Rijn: Kluwer

Berkel, A.J. van & Hoeks-Mentjens,M.C.L.F. (2003). *Opstapboekje Engels spelling. Deel 3.Basiswoorden 2.* Alphen aan den Rijn:Kluwer

Berkel, A.J. van, Hoeks-Mentjens, R. & Wiers, E. (2008). Begeleiding van dyslectische leerlingen bij het leren van een vreemde taal. *Levende Talen Magazine, 95, Special, mei 2008,* 14-16

Berkel, A.J. van & Jansen, C. (2002). *Signaleringstoets Engels spelling.* Amersfoort: CPS

Berkel, A.van, Lalkens,C. (2010). *Technische leesvaardigheid in het Engels onderzocht. Een vergelijking van resultaten op VVTO-scholen, EIBO-scholen en in de brugklas* Vrije Universiteit Amsterdam Toegepaste Taalwetenschap

Boekaerts, M. & Simons, P.R.-J.(2007). *Leren en instructie. Psychologie van de leerling en het leerproces.*Assen: Koninklijke van Gorcum

Bosman, A.M.T., Hell, J.G.van & Verhoeven, L. (2006). Learning the Spelling of Strange Words in Dutch Benefits From Regularized Reading. *Journal of Educational Psychology, Vol. 98, no 4,* 879-890

Bosman, A.M.T. & Orden, G.C. van (2003). Het fonologisch coherentiemodel voor lezen en spellen *Pedagogische Studiën, Vol 80,* 391-406

Henneman, K., Kleijnen,R. & Smits, A. (2004). *Protocol Dyslexie Voortgezet Onderwijs. Deel 2-Signalering, diagnose en begeleiding.* ‘s Hertogenbosch: KPC Groep, Nijmegen: Expertisecentrum Nederlands, Tilburg: Werkverband Opleidingen Speciaal Onderwijs

Harinck, F. (2009). *Basisprincipes praktijkonderzoek.* Apeldoorn: Garant-Uitgeverij

Houten, D.van, Houten, D.van (2004). *De gevarieerde samenleving.* Utrecht: Uitgeverij De Tijdstroom

Kallenberg, T., Koster, B., Onstenk, J. & Scheepsma, W. (2007). *Ontwikkeling door onderzoek. Een handreiking voor leraren.* Utrecht/Zutphen: ThiemeMeulenhoff

Korthagen, F., Koster, B., Melief, K. & Tighelaar, A. (2009). *Docenten leren reflecteren.* Soest: Uitgeverij Nelissen

Krashen, S. (2005). Second Language "Standards for Success: Out of touch with Language Acquisition Research. *International Journal of Foreign Language Teaching 1(2):* 12-16

Krosse, H.de & Kleijnen, R. (2009). *Dyslectische leerlingen en de talen.* Nijmegen: Expertisecentrum Nederlands

Leij, A. van der, (2003).*Leesproblemen en dyslexie. Beschrijving, verklaring en aanpak.* Rotterdam: Lemniscaat

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (2006). Kern*doelen Primair Onderwijs.* Den Haag: DeltaHage

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (2006). Kern*doelen Voortgezet Onderwijs.* Den Haag: DeltaHage

Oskam, S. (2008). *Praktische didactiek voor Engels in het basisonderwijs.* Bussum: Uitgeverij Coutinho

Ruijssenaars, A.J.J.M. (2004). *Leerproblemen en leerstoornissen.* Rotterdam: Lemniscaat

Sap, M., & Bosman, A. M. T. (2008). De ontwikkeling van het spellingbewustzijn van inheemse en uitheemse woorden. *Tijdschrift voor Orthopedagogiek, 47*, 230-240

Stichting Dyslexie Nederland (2008). Brochure: *Dyslexie. Diagnose en behandeling van dyslexie.* Bilthoven

Take it easy(2009). Zutphen: Uitgeverij Thieme Meulenhoff

Wentink, H. & Verhoeven, L. (2004). *Protocol Leesproblemen en Dyslexie voor groep 5-8.*Nijmegen: Expertisecentrum Nederlands

www.erk.nl

www.ko.slo.nl/verantwoording

Bijlage 1: Kapstokwoorden klankspellingschrift

Opbouwspelling

Nummer	kapstokwoorden
1	**A**sleep, sist**er**, doct**or**, app**le**, wonder**ful**, col**our**
2	**Be**tween, eas**y**, fami**ly**, vill**age**, bask**et**, swimm**ing**

Korte klinkerklanken

Nummer	kapstokwoorden		
	Basis	Inprent	Inprent
3	fl**a**t		
4	y**e**s	br**ea**d	
5	p**o**ps**o**ng	w**a**tch	
6	cl**u**b	l**o**ve	
7	m**i**lk		
8		pitb**u**ll	b**oo**k

Lange klinkerklanken

Nummer	kapstokwoorden					
	Basis	Regel	Inprent	Inprent	Inprent	Inprent
9	b**a**by	c**a**k**e**	pl**ay** back	e-m**ai**l		
10	**fi**nd	b**i**k**e**	fl**y**	r**igh**t		
11	disc**o**	c**o**k**e**	sn**ow**	g**oa**l		
12			comp**u**ter	c**oo**l	b**lue**	
13	h**ou**se	cl**ow**n				
14	c**ar**	f**a**ther				
15			w**ee**kend	t**ea**m		
16			c**or**nflakes	w**a**ter		
17			h**er**	w**or**k	t-sh**ir**t	t**ur**n
18			h**ai**r			

Medeklinkers

Nummer	kapstokwoorden				
	Basis	Regel	Regel	Regel	Inprent
19	**y**es				
20	**th**anks				
21	**th**ere				
22	**sh**op				
23	**ch**ips	ke**tch**up			
24	**w**onderful			**wh**at	
25	**c**amper	**k**iss	sna**ck**bar		
26	**s**oft,	ki**ss**		i**c**e	
27		**j**eans	a**ge**	bri**dge**	**g**el

Bijlage 2: Kerndoelen Engels basisonderwijs.

Kerndoel: 13

De leerlingen leren informatie te verwerven uit eenvoudige gesproken en geschreven Engelse teksten.

Kerndoel: 14

De leerlingen leren in het Engels informatie te vragen of geven over eenvoudige onderwerpen en zij ontwikkelen een attitude waarbij ze zich durven uit te drukken in die taal.

Kerndoel: 15

De leerlingen leren de schrijfwijze van enkele eenvoudige woorden over alledaagse onderwerpen.

Kerndoel: 16

De leerlingen leren om woordbetekenissen en schrijfwijzen van Engelse woorden op te zoeken met behulp van het woordenboek.

Bijlage 3: Kerndoelen Engels voortgezet onderwijs

Kerndoel 11: Luistervaardigheid

De leerling leert verder vertrouwd te raken met de klank van het Engels door veel te luisteren naar gesproken en gezongen teksten

Kerndoel 12: Woordverwerving

De leerling leert strategieën te gebruiken voor het uitbreiden van zijn Engelse woordenschat.

Kerndoel 13: Lezen en luisteren

De leerling leert strategieën te gebruiken bij het verwerven van informatie uit gesproken en geschreven Engelstalige teksten.

Kerndoel 14: Omgaan met informatiebronnen

De leerling leert in Engelstalige schriftelijke en digitale bronnen informatie te zoeken, te ordenen en te beoordelen op waarde voor hemzelf en anderen.

Kerndoel 15: Informele gesprekken

De leerling leert in spreektaal anderen een beeld te geven van zijn dagelijks leven.

Kerndoel 16: Standaardgesprekken

De leerling leert standaardgesprekken te voeren om iets te kopen, inlichtingen te vragen en om hulp te vragen.

Kerndoel 17: Contact via internet

De leerling leert informeel contact in het Engels te onderhouden via e-mail, brief en chatten.

Kerndoel 18: Engels als wereldtaal

De leerling leert welke rol het Engels speelt in verschillende soorten internationale contacten.

Bijlage 4: Analogierijtjes

Level 1

I see ….

Snackbar Shock Back Playback Hockey Knock out Cockpit Duck	Gangster Dog Frog Girl	Weekend See Bee Tree

Fruit salad

Sweater Skinhead Pear	Club Lunch Plum	Team Dealer Jeans Cream
Cool Cartoon Scooter Showroom Moonboots Spoon		

I can draw

House Knock out Scout Cloud Clouds	Weekend Keeper Meeting Jeep Speech Tree Bee See	Flat Tram Camping Tank

In my pocket

Snackbar Knock out Cockpit Pocket	Club Lunch buttons	Cool Scooter Cartoon Showroom balloon
Keeper Weekend Jeep	Play back crayons	Watch Ball Ballpoint

Wheels Tree Bee see		Baseball

The kitten

Flat Tram Camping Sat	Bike Soft ice Spikes	Cake Make-up Milkshake Gate

The mess

Snackbar Shock Knock out Sock Socks	Shop Shirt Shorts Cash Dashboard Shoe Shoes	Gangster Goal Rug
Baby Crazy Bacon Paper Paperclip		

Level 2

At the beach

Team Dealer Jeans Sea Beach	Shop Shirt Dashboard Shell starfish	Keeper Jeep Weekend Weed
Snackbar Shock Hockey Neck Bucket Jacky	Coke Dope Close up Stone	

The cake

Cake Make up Milkshake	Flat Tram Happy	House Scout Knock out Out

The fish and the cat

Shop Shock Fish Splash	Cool Cartoon Scooter Moonboots Moon	Flat Tram Cat Splash
Bike Soft ice Spikes Mountain bike Like		

Joan's garden

Cool Cartoon Scooter Look	Goal Coach Soap Joan Goat	Flat Tram Carrots Apples

On the farm

Bike Soft ice Spikes Like Time	Goal Gangster Gate	Clown Brown Cowboy Cow
Team Jeans Dealer To read	Keeper Jeep Weekend To feed Sheep To sleep	

What the king likes

Bike Soft ice Spikes Like		

What can sing

Snackbar Shock Hockey Duck Quack Cluck	Club Lunch Duck Cluck	Cool Cartoon Scooter Moo

Where is Max

Weekend Keeper		

Jeep Tree		

Level 3

Bears ball

Bread Sweater Bear		

Ben runs

Camping Can Cat	Bike Ice	Goal Boat
e-Mail Train	Jeans Jet	Flat Bat Hat
Weekend Sleepy		

Elephant play

Philips Elephant	Jeans jumps	Club Jumps
Right Light high		

Hair

Club Brush	Clown Brown	Snow Yellow

Fussy wolf

Team Peas	Camping Carrots	Baby potatoes
Gel Vegetable		

In the garden

bike Ice Hives	Cool Cocoon	Club Tunnel Puppies

The mean giant

Team Mean	Gel Giant	Gangster Girl Bag

Rolling

Jeans Jen Jump	Club Jump	

Sleepy zoo

Cool Zoo Too		

Wheels

Weekend Wheels		

Level 4

Hide

House Scout Mouse	Flat Tram Rabbit	

Sam's dog

Cake Came	Club Up Jump But	

Look bear

Club Yuck	Bread Bear	

Level 5

Max on a hill

Club Lunch Jump Jumps	Cartoon Stood	Team Jeans To eat Eats
Gangster Goal Leg Legs Grass		

Around and about

House Scout Around About Shout	Club Lunch Up Truck	Cake Plane Make-up

Clown Brown Cow		

Chick's don't say quack

Chips Chick Cheep		

Grandma and me

Gangster Grandma Goal Get Rug Bag	Snackbar Play back

Will you play?

Club Duck Us	Clown Cow

Friends

Thanks Clothes Things	Watch Talk Walk	Flat Share

Level 6

Boots for the king

Book Boots	Club Truck Fun	

Bossy and Wags

Club Under	Thanks Teeth	Bike Hide

Day at the beach

Thanks Things	Flat Crab	Bread Feather

Fish

Shop Fish	Gangster Gills	Club Lungs
Cake		

Scales		

Jo and the spider

Cake Came	Club Under	Snow Window
Chips Chair		

Splash

Flat Splash	Gangster Log	Club Mud Yuck Stuck
Computer Push		

Level 7

Birthday Bear

Thanks Birthday	Cake Ate Pancakes	Bread Bear

Five senses

Thanks Things Mouth With	House Loud Sour	Coke Nose
Shop Fresh	Flat Bad	End Bad Cold

The mango tree

Club Yum	Flat Mango Ant	Gangster Mango

Six little chicks

Chips Chicks	Work Worm	Club Slug Shrug

Bijlage: 5

Twee zinnen uit het luisterverhaaltje Wingsonline: What fun.

What fun said a hippo. Here is a cool pool. Then she put her feet in the water.

Along came an elephant. What fun said the elephant. Is there room in there for me?

Bijlage 6: Logboek van de interventies

Week 1	Signaleringsdictee Engels Verhaaltje Wingsonline level 10, laten beluisteren en laten lezen. Aantal correct uitgesproken woorden van 1 bladzijde noteren.
Week 2	Wat betekenen de auditief aangeboden woorden uit het signaleringsdictee? Leenwoordendictee Engels Interview
Week 3	Start Opstapboekje Leenwoorden: woorden met dezelfde klank en dezelfde spelling: flatkwartet Aandacht voor visuele en auditieve kenmerken/overeenkomsten in de kwartetten Starten met Luisterlezen Wingsonline, level 1
Week 4	Opstapboekje Leenwoorden:woorden met dezelfde klank en dezelfde spelling: match memory. Aandacht voor visuele en auditieve kenmerken/overeenkomsten in de kwartetten Luisterlezen level 1, analogierijtjes lezen, thuis luisterleesopdracht
Week 5	Opstapboekje Leenwoorden: woorden met dezelfde klank en dezelfde spelling: de tweeletterpuzzel. Introductie klank-spellingschrift. Aanbieden van de korte klinkerklank kapstokwoorden. Basisspelling toelichten. Verkennen door middel van: 4 kwartetten(korte klinkerklank) beluisteren, in klank-spellingschrift bij de juiste categorie laten noteren Luisterlezen level 2, analogierijtjes lezen, thuis luisterleesopdracht
Week 6	Weet je nog bij welke kapstokwoorden de woorden van de kwartetten met korte klank bij horen? Spellingschrift verkennen: 2 kwartetten(andere klinkerklank) beluisteren, in klank-spellingschrift bij de juiste categorie laten noteren. Inprentspelling toelichten. Naar aanleiding van het woord *coke*: regelspelling toelichten: Regel 1: klinker-medeklinker-e Luisterlezen level 2, analogierijtjes lezen, thuis luisterleesopdracht
Week 7	Opstapboekje Leenwoorden: woorden met dezelfde klank en verschillende spelling: kleurklankenkwartet, oefening 6 en 7. Spellingschrift verkennen: 2 kwartetten(andere klinkerklank) beluisteren, in klank-spellingschrift bij de juiste categorie laten noteren. Regel 1 herhalen. Luisterlezen level 3, analogierijtjes lezen, thuis luisterleesopdracht.
Week 8	Opstapboekje Leenwoorden: woorden met dezelfde klank en verschillende spelling: sound memory sorteren + spelen. Spellingschrift verkennen: 4 kwartetten(medeklinker) beluisteren, in klank-spellingschrift bij de juiste categorie laten noteren Regel 1 herhalen en vragen of ze een regelwoord ontdekken bij de woorden die ze deze week voor school moeten leren. Luisterlezen level 3, woorden kiezen en bij kapstokwoord noteren, analogierijtjes lezen, thuis luisterleesopdracht

Week 9	Opstapboekje Leenwoorden: woorden met dezelfde spelling en verschillende klank: oefening 11, 12, Spellingschrift verkennen: 4 kwartetten(medeklinker) beluisteren, in klank-spellingschrift bij de juiste categorie laten noteren. Leerling 1 wil te snel een luisterverhaal zelf lezen, gaat komende week alleen luisteren, volgende week pas lezen. Luisterlezen level 4/5, woorden kiezen en bij kapstokwoord noteren, analogierijtjes lezen, thuis luisterleesopdracht
Week 10	Opstapboekje Leenwoorden: spellingpatronen: oefening 13, 15 Klank-spellingschrift: kapstokwoorden lezen, om welke klank gaat het? Woorden van luisterverhaaltje level 3 kiezen en in klank-spellingschrift laten noteren. Leerling 1 vindt dat ze het verhaal nu goed kan lezen! Luisterlezen level 4/5, woorden kiezen en bij kapstokwoord noteren, analogierijtjes lezen, thuis luisterleesopdracht
Week 11	Opstapboekje Basiswoorden 1: bingo korte klanken. Daarna deze korte klanken sorteren bij de kapstokwoorden uit het klank-spellingschrift. Woordenlijst voor te leren woorden van school laten bekijken: welke kapstokwoorden kun je al aan de woorden koppelen? Zie je er een regelwoord bij? Luisterlezen level 6/7, 4 woorden kiezen en bij kapstokwoorden noteren, analogierijtjes lezen, thuis luisterleesopdracht
Week 12	Opstapboekje Leenwoorden: spellingpatronen: oefening 16 Luisterlezen level 6/7, analogierijtjes lezen, thuis luisterleesopdracht Welke kapstokwoorden denk je al te kennen?
Week 13	Opstapboekje Leenwoorden: spellingpatronen: oefening 21. Woorden zoeken, oefening 22,23. Leerling 2 voegt een extra, zelf gekozen kapstokwoord toe aan de medeklinkers: ***end***. 4 Ambrasoft woordzoekers met de kapstokwoorden om de kapstokwoorden te oefenen. Leenwoordendictee, auditief afnemen Luisterlezen level 6/7, analogierijtjes lezen, thuis luisterleesopdracht
Week 14	Signaleringsdictee, auditief afnemen. Signaleringsdictee visueel: aan welke kapstokwoorden kun je ze koppelen. Interview Verhaaltje Wingsonline level 10(idem als in week 1) laten beluisteren, laten lezen, aantal correct uitgesproken woorden bladzijde 1 noteren.

Bijlage 7: Tips van de leerlingen

De lijstjes die de leerlingen maakten om op school te bespreken:

Leerling 1:

- Engels op school is veel te moeilijk. Als die man praat snappen veel kinderen er niets van.
- Eerder beginnen met Engels, bijvoorbeeld in groep 5
- Luisterverhaaltjes op de computer
- Kinderen die Engels moeilijk vinden meer helpen
- Met een klein groepje vaker Engels doen
- Klankspellingschrift met kapsrokwoorden voor heel de groep
- Engels kwartet spelen
- Engelse leenwoorden

Leerling 2:

- Engels kwartet
- Kapstokwoorden leren
- In een schrift schrijven
- Bij woordjes kijken bij welke woorden ze horen
- Memory Engels
- Verhaaltjes op de computer
- Boekjes met cd
- Puzzels Engels
- Leenwoorden
- Mondelinge overhoring
- Galgje Engels

Bijlage 8: Erk niveaus

Basisgebruiker	
A1	Kan vertrouwde dagelijkse uitdrukkingen en basiszinnen gericht op de bevrediging van concrete behoeften begrijpen en gebruiken. Kan zichzelf aan anderen voorstellen en kan vragen stellen en beantwoorden over persoonlijke gegevens zoals waar hij/zij woont, mensen die hij/zij kent en dingen die hij/zij bezit. Kan op een simpele wijze reageren, aangenomen dat de andere persoon langzaam en duidelijk praat en bereid is om te helpen.
A2	Kan zinnen en regelmatig voorkomende uitdrukkingen begrijpen die verband hebben met zaken van direct belang (bijvoorbeeld persoonsgegevens, familie, winkelen, plaatselijke geografie, werk). Kan communiceren in simpele en alledaagse taken die een eenvoudige en directe uitwisseling over vertrouwde en alledaagse kwesties vereisen. Kan in eenvoudige bewoordingen aspecten van de eigen achtergrond, de onmiddellijke omgeving en kwesties op het gebied van diverse behoeften beschrijven.
Onafhankelijk gebruiker	
B1	Kan de belangrijkste punten begrijpen uit duidelijke standaardteksten over vertrouwde zaken die regelmatig voorkomen op het werk, op school en in de vrije tijd. Kan zich redden in de meeste situaties die kunnen optreden tijdens het reizen in gebieden waar de betreffende taal wordt gesproken. Kan een eenvoudige lopende tekst produceren over onderwerpen die vertrouwd of die van persoonlijk belang zijn. Kan een beschrijving geven van ervaringen en gebeurtenissen, dromen, verwachtingen en ambities en kan kort redenen en verklaringen geven voor meningen en plannen.
B2	Kan de hoofdgedachte van een ingewikkelde tekst begrijpen, zowel over concrete als over abstracte onderwerpen, met inbegrip van technische besprekingen in het eigen vakgebied. Kan zo vloeiend en spontaan reageren dat een normale uitwisseling met moedertaalsprekers mogelijk is zonder dat dit voor een van de partijen inspanning met zich meebrengt. Kan duidelijke, gedetailleerde tekst produceren over een breed scala van onderwerpen; kan een standpunt over een actuele kwestie uiteenzetten en daarbij ingaan op de voor- en nadelen van diverse opties.
Vaardig gebruiker	
C1	Kan een uitgebreid scala van veeleisende, lange teksten begrijpen en de impliciete betekenis herkennen. Kan zichzelf vloeiend en spontaan uitdrukken zonder daarvoor aantoonbaar naar uitdrukkingen te moeten zoeken. Kan flexibel en effectief met taal omgaan ten behoeve van sociale, academische en beroepsmatige doeleinden. Kan een duidelijke, goed gestructureerde en gedetailleerde tekst over complexe onderwerpen produceren en daarbij gebruikmaken van organisatorische structuren en verbindingswoorden.
C2	Kan vrijwel alles wat hij hoort of leest gemakkelijk begrijpen. Kan informatie die afkomstig is van verschillende gesproken en geschreven bronnen samenvatten, argumenten reconstrueren en hiervan samenhangend verslag doen. Kan zichzelf spontaan, vloeiend en precies uitdrukken en kan hierbij fijne nuances in betekenis, zelfs in complexere situaties, onderscheiden.

goal

dealer

shop

snackbar

keyboard

team

jungle

skateboard

bulldozer